

LJUBLJANSKI ZVON

• 1 2 •

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

1919
LETNIK 39
STEVILKA

4

Vsebina aprilovega zvezka.

1. Pavel Golia: <i>Procesija</i>	193
2. Dr. Ivan Tavčar: <i>Visoška kronika</i> . (Dalje prihodnjič.)	195
3. Ivan Zorec: <i>Za doto</i> (Dalje.)	205
4. Janko Glaser: <i>Določba</i>	211
5. Ivan Albreht: <i>Cilka</i> . (Konec prihodnjič.)	212
6. Avgust Žigon: <i>Prispevek k petdesetletnici</i> . (Dalje prihodnjič.)	221
7. Ivan Zorec: <i>Vaso</i>	234
8. Marija Kmetova: <i>Obisk</i>	240
9. Listek	247

G.: „*Veriga*“. — Dr. Fr. Ramovš: *P. Stanislav Škrabec, Jezikoslovni spisi*. — J. A. G.: *Peter Bezruč: Šlezke pesmi*. — J. A. G.: *V. imenik knjig javne ljudske knjižnice „Gospodarskega in izobraževalnega društva za dvorski okraj, v Ljubljani*. — Dr. Fr. I.: *Dr. Drag. Prohaska, Ženska lica u hrvatskoj književnosti*. — A. D.: *Paul Margueritte*. — D.: *Naši prevodi*.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 30 K, za pol leta 15 K,
za četrt leta 7-50 K, za vse inozemstvo po 35 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 3 K. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Sourednik: Milan Pugelj.

Upravništvo se nahaja v Sodni ulici št. 6.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Pavel Golia:

Procesija.

Monotono zvonovi zvoné,
počasi procesija gré,
počasi in leno, brez volje, brez nade.
K Mariji
duhovni pastir
vodi žene in starce,
otroke in mlade
device prositi, moliti za mir,
k Mariji, k Mariji.

Monotono zvonovi zvone,
počasi procesija gre — — —

Tam gori na vrhu goré
se beli zidovi bliščé,
ta hram Bogorodice je čudotvorne.
Marija!
Čuj duhovnika glas,
čuj hripave glasove, glasove sonorne:
Ti Sina Spasitelja prosi za nas,
Marija, Marija!

Monotono zvonovi zvoné,
počasi procesija gré — — —

Procesija se pne na goró,
jokavo otroci pojo:
Odšel nam je oče, kdo dal nam bo kruha,
Marija?
O, prosi za nas,
Očeta in Sina in Svetega Dúha,
Ti naša Tolažba, Zavetje in Spas,
Marija, Marija,

Monotono zvonovi zvoné,
počasi precesija gré — — —

Pobožno pred grudjo držé
device v molitvi roké,
ter povešajo glávice k tlom sramežljivo.
Marija,
pomagaj, brez njih
življenje je pusto, življenje je sivo,
usliši mladosti brezradostne vzdih,
Marija, Marija!

Monotono zvonovi zvoné,
počasi procesija gré — — —

Glej, leto in dan, pa še ni
ne pisma poslal, ne vesti
moj sinek, moj sinek-edinec iz bitve,
Marija!
Je mrtev, je zdrav?
Stare matere vroče usliši molitve,
in pošlji ga, kakršen je, iz daljav,
Marija, Marija!

Monotono zvonovi zvoné,
počasi procesija gré — — —

Toda tam, kjer ves dan in vso noč
grmijo topovi, nesoč
razdejanje in smrt, tam umirajo oni.
Marija,
kaj Ti veš zakaj?
Ne Ti, ne Tvoj Sin, vendar milostno skloni
nad njé svoj obraz in pozovi jih v raj,
Marija, Marija!

To dolgih

Dolgih brezjamostnih, prodivnih takca jasn

fab: 10/5 19.

Dr. Ivan Tavčar:

Visoška kronika.

Svoji ženi Frančiški, sedanji Visošci, poklanja Emil Leon.

1695.

(Dalje.)

V.

Bog obrača po svoje dogodke tega sveta in le tisto se zgodi, kar hoče vsemogočna njegova volja!

Približal se je dan sv. Ahaca in oče se je pripravljaj, da mi izroči svoj imetek. V teh dneh je govoril z mano več kakor navadno ter mi dajal nauke za prihodnjost. Navodila mi je dajal za gospodarstvo in za kupčijo z vinom; posebno če prodajam, naj se branim domačega denarja, ker je dosti manj vreden kot denar nemške veljave. Ali najboljši je denar beneške veljave! Hujskanja proti graščini naj ne poslušam, in če bi prišel kdaj tisti „vojvod“ Jernač Schiffrer, pokažem naj mu vrata, kajti pravde, ki jih vodi ta vojvod za kmete, nesó samo denar iz hiše, prineso pa ničesar! Koliko sladkega vina so pravdarji že izvozili v Gradec, a gospodje so vino izpili, škof pa je pravdo dobil, kar je moral pameten človek že naprej vedeti! — Tako in enako me je oče učil; Bog pa je potem vse drugače obrnil.

Ko sva se bila vrnila iz Davč in ko je ob priliki Lukež pripovedoval o ciganu, ki se je zanimal za železni zaboj na Visokem, je poslušal oče prav vestno in z zobmi je parkrat zaškripal. Ciganovo zanimanje mu ni hoteio iz glave in kot dober vojščak je vse odredil, da bi ga sovražnik ne iznenadil z nepričakovanim napadom. Pri sprednjih in zadnjih vratih smo napravili nove, močne zapahe. Oče je zapustil klet ter se preselil s svojim zabojem v gorenjo hišo. Z Lukežem sva morala istotako v gorenjo hišo in vsako noč smo imeli pri rokah nabito mušketo in nabite pištole. Spodaj so spale ženske, v hlevu volar in pastir, dasi nismo pričakovali, da bi kdo udrl k živini ali drobnici. Ta zadnja itak ni imela posebne cene, tako da nismo šteli, če je bilo par glav več ali manj pri hiši. Zase nisem ničesar hudega

pričakoval, ker se že dolgo ni čulo o kakem razbojništvu. Tudi s pogorja ni dospela nikaka novica. Zatorej sem bil prepričan, da so očetove skrbi pretirane in prevelike.

Ali nekaj dni pred sv. Ahacem po polnoči nas je prebudil šum pred hišo. Nekaj jih je letalo okrog poslopja, nekaj pa tolklo na sprednja vrata ter zahtevalo, da naj Polikarp izroči svojo vojno kaso, če noče, da s silo ne vlomijo v hišo.

Vsi smo vstali, še ženske v pritličju. Te so klicale ljudi na pomoč in hrup so uganjale, da se je gotovo čulo do Loga. Oče je prihitel k nam z golim mečem v roki. Lukeža je postavil k oknu, da bi varoval hlev in zadnja vrata. Jaz in Jurij sva morala k sprednjim oknom, da ni bil brez varstva glavni vhod.

Razbojniki so se nekaj časa še pogajali, a pogajanja niso dosegla ničesar, ker bi bil hišni gospodar raje izgubil svoje življenje, nego se odpovedal železnemu zaboju in denarju v njem. Razkačil se je do pen, ko je volarček iz hleva vpil, da so udrli v ovčjak, ki ni bil trdno zaklenjen! In res so privlekli iz njega dva najlepša ovna ter ju odgnali v gozdove, ki leže okrog Sv. Sobote.

Na sprednja vrata so nekaj časa razbijali, pa niso ničesar opravili, ker so bila z železom okovana. Lotili so se potem zadnjih vrat, ki so bila šibkejša in za vlom pripravnejša. Štirje moški so privlekli od nekod težak hlod in butali z njim ob vrata, da bi odnehal zapah. Ko smo se že bali, da odneha, je vzela oče samokres iz moje roke ter ga, ne da bi meril, izstrelil proti onim pri vratih. Zadet ni bil nihče, pač pa se je grom razlegal po dolini. Že se je čula govorica iz vasi. Pri sosedu Debeljaku se je pokazala luč v hiši in cerkovník pri Sv. Volniku je že vlekel za zvon, da se je oglašal, kakor se oglašča pri požaru.

Razbojniki so odnehali in misliti so morali na beg in rešitev. Kakor sence so švigali okrog in eden je ročno pristopil k ognju, katerega so bili ti nesramneži zapalili na dvorišču. Pograbil je za goreče poleno ter hitel z njim do mesta, kjer je bila slamnata streha pri hlevu tako nizka, da bi bil lahko vtaknil v njo svojo bakljo.

„Ta hudič nam ponuja rdečega potelina!“ je sikal Lukež izmed zob. „Švedi so tudi imeli tako grdo navado.“ Težko svojo mušketo je naslonil na zid pri oknu in dolgo meril z njo. Ko je vsekalo železo ob kamen, da so se iskre vsule na smodnik, je omahnil s pokom tudi zažigalec; valjal se je po tleh in poleno je

odletelo prej, kot ga je vtaknil v slamo. Ubogega Lukeža se je polastila nekdanja soldaška oholost! Pred odprtim oknom je v luninem svitu mahal z roko in vpil: „Vivat! Victoria!“

Priletelo je nekaj črnega. Spodaj so tolovaji pograbili in odnesli onega, ki se je zvijal na tleh, tu pri oknu pa se je zgrudil Lukež. Ravno nad srcem mu je tičala globoko v prsih tanka pušica.

Prihrumeli so sosedge, a v gozd za razbojniki si ni upal nihče. Le ropot in govorico so povzročali, sicer pa niso nič koristili.

Oče in jaz sva se pečala z Lukežem, ki je bil potreben človeške in nebeške pomoči. Hotela sva ga prenesti na posteljo, ali želel je ležati na deskah; le nekaj cunj sva mu potisnila pod glavo, da je lažje dihal. Bil je pri polni zavesti in prosil je očeta, da naj sede k njegovi glavi na stoliček.

„Polikarp, kamerad,“ je govoril, „pošlji po gospoda, ker so šteti moji trenutki!“

Brat Jurij je osedlal konja ter odhitel po poljanskega kaplana. Smrtnoranjeni pa je nadaljeval:

„Polikarp, kamerad, ali se še spominjaš, kako nas je Friedland razvrstil po polju pri nemškem Lützeniu? Za globokim jarkom so stale naše vrste; najprej nekaj pešcev, potem pa mi v sedlu. Hej, bili smo železen zid, mi Pappenheimovi jezdec! Ej, lepo je bilo in čedni časi so bili! Saj vendar še veš, kako je nato prihrumel sam Gustavus Adolphus, da se je kar zemlja zibala?! Naj se reče, kar se hoče, bil je velik kapitan, ta Gustavus Adolphus, in vojske je bil izučen kot malokdo! A se še spominjaš vsega tega? Kakor strela je bil čez jarek s težkimi konjiki in naše pešce so teptali v tla. Pa je mislil, da jih bo več. A mi na konjih smo stali prav blizu, ker je bil tako ukrenil naš grof Pappenheim. Pripodili so se do nas. Midva in Pečarjev Boltežar z Gabrške gore smo stali v prvi vrsti in takoj smo sprožili na švedskega kralja svoje samokrese. Malo se je zganil in široki klobuk z belimi peresi mu je izginil z glave. Ti pa si zavpil: „Glej, Lukež, kako veliko in težko zlato verigo ima okrog vrata!“ No, pa mu je nekdo izmed umazanih pešcev, ki je odnesel življenje izpod kopit švedskih konj, ustrelil zadaj v hrbet ter ga pognal s sedla. Mi pa kakor vihar čez njega, da so ga pozneje komaj iztaknili med kupi mrličev. A zlate verige nismo dobili in sam Bog ve, kaki vrage so nam jo snedli, saj je imela

pripadati nam, ker je bil Gustavus Adolphus najprej zadet iz našega samokresa! Nebeško je bilo tako bojevanje in lažje bi umiral, da sem umrl pri tisti batalji! Padel pa je tudi naš grof Pappenheim, dober, a osoren zapovednik! Še sedaj mi silijo solze v oči, če se spominjam imenitnega tega kapitana! O, ljubi moj, tudi ti se še na vse to spominjaš, ker se kaj takega ne more pozabiti!“

Pri teh besedah se je razgrel oče in hodil po sobi gori in doli. Lukež je za nekaj časa utihnil, nato pa je zopet pričel:

„Pečarjev Boltežar! Glej, tudi tega so v batalji pri Emmershausenu, kjer smo natolkli Švede, skozi in skozi prestrelili! Ko je ležal na trati, je govoril: ‚Mislil sem, da je več stopnic do nebeškega kraljestva, pa se prav hitro pride po njih!‘“ Lukež je poizkušal, da bi se zasmel, pa se mu je slabo posrečilo, ker je sam ležal pred stopnicami nebeškega kraljestva.

Poklical je Visočana k sebi.

„Polikarp, kamerad! Že vidim, da umreti ni nič posebnega; prej kot umrjem, bi pa nekaj vendarle rad vedel! Bogve, ali še živi Jošt Schwarzkobler, s katerim sva toliko let skupaj jahala po nemških poljih in po nemških vaseh? Sam Bog ve, če še živi!“

Oče je obstal pri bolniku in opazil sem, kako so se mu tresla kolena, ko je sedal na stoliček. „Schwarzkobler —! Gotovo še živi, — čemu naj bi ne živel?“

Lukež je obmolknil in nekaj je premišljeval.

Oglasil se je gospodar:

„Lukež, da mi ne zameriš! Veš, radi tiste kase, ki smo jo dobili pri Emmershausenu in vzeli iz švedske bagaže, ti nisem vsega povedal. Zamolčal sem ti tvoj delež in krivo sem govoril, da je Schwarzkobler s silo vzel ta delež! Še je pri meni in izplačam ti ga, ko se ozdraviš!“

Kako težko mu je šla beseda iz ust! Gotovo ga je silno motilo, da je moral kaj takega priznati v navzočnosti svojega sina!

Bolnika pa ni pretresla ta novica; mirno je odgovoril:

„Polikarp, kamerad! Čemu mi take reči pripoveduješ? Prijatelj si mi bil vse dni, kar sva se poznala, ali jaz sem, ker si imel dosti več pameti in boljšo glavo, visel na tebi, kakor visi pes na svojem gospodarju. Zadovoljen sem bil, da sem smel tu-sem na Visoko in da sem smel s tabo živeti. In sedaj, ko mi prihaja zadnja ura, bodi ti izrečena zahvala! Gospodar si mi bil,

pa tudi prijatelj si mi bil; jesti si mi dajal in piti si mi dajal. Ali sem še kaj več potreboval?"

Tu je pričel o gospodarstvu:

„Polikarp, Posavčevo dekle, ki je sedaj mala dekla pri tebi, ni kaj prida. To boš že moral odsloviti. — Na Čimženico ne sejaj zopet pšenice; tam se ne obnese, veruj mi, tam se še nobeno leto ni obnesla! — No, če pa imaš še kaj mojega deleža, daj ga Izidorju, da bo sem in tja mislil na starega Lukeža!“

Nekam milo se mu je storilo, ko je opazil, kako silijo solze po njegovem licu. Očetu se je obraz raztegnil, ker je prejkotne pričakoval, da bo Lukež svoj delež volil njemu, a ne meni.

Bolnik je še govoril:

„Po meni boš gotovo vse opravil, Polikarp, ker si mi bil prijatelj in kamerad. Pa si ne delaj preveč izdatkov! Če te je volja, postavi tja, kjer bom imel večni svoj kvartir, lesen križec, seve, če bi križec preveč ne veljal!“

Prosil je, da bi mu dali vode. Pil je, a veliko ni mogel.

Tudi je prosil, da bi ga malo vzdignili ter mu dejali pod hrbet kaj cunj, ker so ga pričele boleti kosti.

Poizkušala sva ustreči njegovji želji. Pri tem sva ga pri eni strani vzdignila, da bi mu kaj mehkega podrinila. A morala se mu je premakniti ostrina, ki mu je tičala v prsni, ker mu je glava omahnila in ker mu je pričela kri teči iz rane. Tudi ga je bila utrudila dolga govorica in mešati se mu je pričelo. Povzdignil je svoj glas in vprašal: „Ali jih slišite, kako buče topovi? Victoria! Victoria!“

Kri ga je zalila in umrl je na trdem ležišču prej, kot je prišel kaplan iz Poljan. —

Ko se je prikazal dan, smo hodili za sledovi, ki so jih pustili razbojniki za sabo. Malo višje smo dospeli do mesta, kjer je bilo še polno krvi. Tu so zaklali dva nam ukradena ovna.

Nekaj korakov naprej je ležalo v jami pri stezi človeško truplo. Bil je ustreljeni cigan Dušan. Kar tam smo ga brez vsakega usmiljenja zagrebli kakor psa, ki je poginil za plotom. —

Po Lukežu smo vse opravili, kakor se spodobi. Pokopali smo ga blizu cerkvenega zida na pokopališču Sv. Martina v Poljanah. Pri glavi smo mu postavili lesen križec.

V Lukeževi skrinji sem dobil listek, na katerem je bila podoba sv. evangelista Lukeža. To podobico sem pribil na omenjeni križec, ali dež jo je kmalu spral z njega. —

Šele dva dni je ležal Lukež v zemlji Sv. Martina, ko se je na Visokem smrt zopet oglasila. In ta smrt je bila z mojo osebo v najgroznejši zvezi. S svojimi koščenimi prsti je oklepala moj vrat, dokler sem živel. Ali spoznal sem, kako pravična so pota božje previdnosti in kako čista je resnica, da tepe Stvarnik grešnike še v otrocih, in sicer od kolena do kolena.

Nekega večera, ko se je že delala tema in ko smo sedeli pri jedi, prihropela je v hišo stara Pasaverica ter sedla na klopi pri vratih z besedami:

„Večerje te ne prosim, Visočan, prosim te prenočišča, ker sem opešana in čudno slaba.“

Videla se nam je stara ženska, kakor bi bila ušla z mrtvaškega odra. Smilila se je nam, in ker oče ni ugovarjal, ji je pripravila dekla na klopi pri peči revno ležišče. Kar je bilo večerje ostalo, smo ji ponudili, a ni hotela ali pa ni mogla jesti.

Ko smo odmolili, je prosila, da bi družina odstopila in da bi midva z očetom kratek čas ostala pri nji. Dejala je, da nama ima nekaj važnega povedati in da upa, da sem učen pisanja in da je njena misel, da bi nekaj njenih besed kazalo zapisati.

Ko je družina odšla, je govorila stara Pasaverica nekako tako-le:

„Veliko sem brodira po svetu in danes se bojim, da mi bo umreti daleč od doma. Vse dni sem nosila tovor, težji kakor ga nosijo tvoji konji, Polikarp. Kar pa sem si pri tem prisluzila, je bilo lažje od kurjega peresa! Ali z Agato sva morali živeti, zatorej sem vlekla, dokler sem mogla. Danes s^em omagala in zemlja že kriči po meni. Pa čemu bi tudi ne, ko imam skoraj osemdeset let in ko sem celih teh osemdeset let bila večkrat lačna kot sita!“

Oče jo je osorno pozval, da naj pove, kar naj bi se zapisalo. Hotel je v posteljo in ni mu bilo všeč, da bi z beraško žensko izgubil preveč časa.

„Oj, Polikarp, ne šteje v zlo človeku, ki bo ravnokar stal pred Sodnikom, ki bo tudi tebe enkrat sodil, če si izkuša olajšati ubogo dušo z govorigo, da prežene z njo strah pred smrtjo, ki je vendar najhujše, kar nas more doleteti!“

Pripravil sem vse, da bi pisal. „Kaj naj zapišem?“ vprašam.

„Zapiši,“ je vzdihnila, „da predvsem pozdravljam malo, zapuščeno siroto, preljubo Agato, zapiši, da jo pozdravljam čez hribe in doline in da sem ob svoji smrti mislila nanjo! Bog mi

je priča, da v tem trenutku mislim bolj nanjo nego nase! Umiram v tujini, a vendar mi je najhujše, da male Agate, kateri sem bila stara mati in mati obenem, ne bom videla nikoli več! — Prav gotovo vse to zapiši, da bo čitala deklica, o kateri nikari misliti, da ni vajena branja in pisanja.“

Vse to sem počasi in površno zapisal. Potem je nadaljevala:

„To pot sem slabo opravila! Mesece se že vlačim okrog po gorah, pa ljudje ne marajo kupovati. Še težje pa je, da bi se pri njih kaj kupilo, če nočeš plačati cene v svojo gotovo izgubo. — Petnajst kosov platna je tukaj. Vse je pri Oblaku in plačano je tudi že vse. Ko bo tovoril v Pasav, naj gleda, da dobro proda moje kose, ker so res lepi. Tudi mu Jezusov blagoslov ne izostane, če dobro speča in s tem skrbi za siroto, ki bo odslej zapuščena na svetu kakor list, ki je padel v vodo.“

Jokala se je, da je tudi meni srce pokalo. Oče pa se je čemerno držal in zaspan je postajal.

„Najbolje bo,“ je nadaljevala Pasaverica, „če Oblak sam kupi, ker vem, da ne bo hotel prikrajšati revne vdove. — V moji obleki je vsitih deset beneških zlatov. Začutila jih bosta, če obleko dobro pretipata. Te in pa kar bo plačal Oblak, spravi, Polikarp! Kadar tovariš škofovo vino v nemško deželo, pa vzemi vse to s sabo in izroči moji Agati! V tebe, Visočan, imam zaupanje, ker vem, da v dolgem svojem življenju nisi nikoli in nikomur ničesar ukradel!“

Ne vem, kako je prišlo, da je zadnje besede govorila nekaj glasneje, ali na očeta so vidno vplivale, ker se je nemirno drgnil z roko po sivih laseh. Nevoljno jo je zavrnil:

„Kak vrag te je gonil po svetu? Mari bi bila ostala v domačih krajih, ki so bogatejši od naših in kjer se boljše živi!“

„Polikarp,“ je zaihtela, „kaj ti veš, kako smo živeli na Nemškem! Kdo bi se pehal kot tepen mezeg po svetu, če bi lahko doma živel in gledal na zeleno reko pod sabo! — Imela sem dobrega moža, pridnega moža, skrbel je zame, skrbel je za svojega sina. Vsiljevali so nam tujo vero, ali odklanjali smo jo. In tvoj sin naj zapiše, da je stara Pasaverica umrla zvesta katoliški veri. — Imeli smo hišico, imeli smo njivico in gozd. Pa kaj, ko je skoraj vsako leto prijahal Šved v deželo in je zapalil streho, poteptal klasje, da kuhane trave ni bilo dati na mizo! Če ni bilo Šveda, pa so prihrumeli cesarski in hoteli so imeti zadnjo cunjo z našega telesa, kjer ni bilo hišice, da bi jo bili

zapalili, in ne žita, da bi je bili poteptali! Kaj veste vi o vojski, vi živite pod gozdovi in med obdelanimi njivami! Blagor vašim ženam, da niso poznale ne švedskih, ne cesarskih jezdecev, ne lakote, katera je nas davila v vsakem letnem času! Tako je bilo!“

Utrudilo jo je govorjenje, zatorej je nekoliko časa molčala. Videlo se mi je, da oče ni bil nič več zaspan, in vtis sem imel, da je nekaj premišljeval. Ona je zopet pričela:

„Parkrat smo hišo iznova postavili, pa so jo nam zopet zapalili. Govorilo se je, da iščejo Švedi kakor cesarski vojake in da jih dobro plačujejo. Zatorej se je mož odločil, iti v vojsko. Mene in otroka je izročil v varstvo dobremu sosеду, nakar je odrinil. Dolgo časa ni bilo ničesar slišati o njem. Sosedje so šepetali, da je pozabil name in na otroka. Taka vojska je namreč neusmiljena in v nji je dosti katoliških mož podivjalo, da so prestopili k Švedu ter se tako vojskovali proti lastni svoji veri.“

Zopet je morala počivati, ker jo je nadlegovala sapa in beseda ji je zastajala. Potem je pripovedovala:

„Pa se je le oglasil! Poslati mi je dal pismo, v katerem je bilo zapisano, da so cesarski pri Nördlingenu dosegli veliko premago, da so na kosce razsekali prav mnogo protestantov in da so tudi ujeli precejšnje število švedskih generalov — upam, da so jih obesili po smrekah! — ter uplenili veliko багаže in drugega blaga. S pismom mi je mož poslal denarja, da nisem bila več v breme svojim sosedom. Tudi pozneje mi je še pošiljal, da sem lahko izhajala. Po zanesljivih ljudeh mi je sporočil, da iz vojske toliko prinese, da bomo sezidali in pokrili novo hišo, da nam ne bo treba živeti, kakor živi zverina po šumah.“

Pretakala je solze. Ko se je oddahnila, je nadaljevala tako-le:

„Ali vojski ni hotelo biti konca! Divjala je še deset ali štirinajst let, dokler se nista cesar in kraljica toliko sprijaznila, da sta se začela o miru razgovarjati. Res se je sklenil mir in vojska je hitela v svoje vasi. Marsikdo se ni povrnil, ker so njegove kosti obtičale ali na Saksonskem ali bogve kje. Mojega smo pričakovali, pa ga ni bilo od nikoder. Obupavala sem že, da ga nikdar več ne bo. Kar so nekega dne prinesli pastirji v vas novico, da leži na samotnem kraju gori v gozdovih truplo ubitega Šveda. Ne morem vam povedati, kako me je pri ti novici nekaj pretreslo, vedela nisem zakaj. Dospевši tja, kjer je ležal

mrlič, spoznali smo vsi mojega moža! Ko so ga prevrnili in obrnili, je imel na hrbtu grdo rano, pri kateri je bilo odteklo njegovo življenje.“

Plašno je gledal moj oče izpod čela in neprenehoma je premikal prste na rokah, ki jih je bil položil čez mizo.

„Tako so splavali,“ je govorila Pasaverica, „naši upi po vodi! Ostali smo berači in drugega upanja nisem imela, kakor upanje na svojega sina. Ko je dorastel, se je oženil z deklico poštenega imena. Pa Bog me je še vedno tepel! Prišla je bolezen in oglasila se je skoraj v vsaki hiši; v eni in drugi je pograbila vse, kar je bilo živega. Tudi sin in žena njegova sta morala umreti. Vse, kar sta mi zapustila, je bilo otroče, ki je komaj migalo z rokami in nogami. To otroče je bilo krščeno na ime svete Agate. In ta otrok se je zakopal tako globoko v mojo dušo, da sem ga raje imela kot svoje lastno življenje! Ali mala Agata je hotela jesti in le jesti. Svojo staro mater je pognala po svetu, da je zbirala vinar za vinarjem, da je stradala, samo da nedolžni otrok ni stradal. Nikar ne povprašuj, Polikarp, čemu me vrag goni po svetu, da se med vami peham! Pri vašem platnu se da še nekaj zaslužiti, in če bi bil ti na mojem mestu, bi ne delal drugače. Tudi ti bi brodil po svetu, da bi pristradal kos kruha otroku, če bi ti za sinom ne bilo ostalo drugega nego revno otroče!“

Pograbila jo je jeza in pričela je preklinjati morilca svojega moža.

„Stokrat bodi prokleta roka, ki mi je usmrtila moža! Če še živi, naj se mu suše udje in črvi naj ga žro pri živem telesu! Če je pa mrtev, naj tiči v tistem kotu pekla, ki je najbolj razbeljen, in hudičevi hlapci naj noč in dan vlečejo kožo z njega! Kako drugače bi bili živeli, da bi bila božja roka poprej zadavila tega morilca! Tako pa mora deklica služiti pri tujih, četudi poštenih ljudeh! In jaz umiram v tujini in Agate ni pri meni! Želela bi, da bi me prokleti ta človek videl v tem trenutku, ko toliko trpim in ko tako težko umiram! Vse je pokončal: moža, Agato in mene! Proklet bodi za vse večne čase! Proklet bo, ker ga preklinja vdova, ki umira!“

Pri teh nekrščanskih besedah so se mi skoraj ježili na glavi lasje! Ko je nehala preklinjati, je vprašal oče — verjemite mi, da je bil bled kot sneg v zimi — nekako trepetaje:

„Kje si pravzaprav doma, Pasaverica?“

„Tista vas,“ je zaječala, „se imenuje Eyrishouen.“

Kakor bi ga zadela strela, se je vzdignil Visočan in izza table na steni je izvlekel kup starih listin, katere je ondi spravjal, dobro vedoč, da takih reči nikdo ne ukrade. Te listine je premetaval po mizi in iskal in iskal je, dokler mu ni obtičal med prsti star, umazan listič. S tega lističa je moral nekaj prav pazljivo brati, ker sta mu buljili pri tem očesi kot dve jabolki izpod čela.

Š svojim preklinjanjem si je bila Pasaverica olajšala dušo. Mirno in brez jeze je še to-le povedala:

„Včeraj, ko sem hodila čez Gabrško goro tu-sem na Visoko, me je prehitela noč, da nisem več prišla do človeškega selišča. Prenočila sem pod božjimi zvezdami in prav hitro sem zaspala. In glej, v sanjah se mi je prikazal moj mož. Bil je bel kot vosek in vsa obleka na njem se je svetila. Šel je brez greha iz življenja, ker dobro vemo, da prevzame morilec vse grehe tistega, katerega je umoril. Torej brez greha se mi je prikazal moj mož in svetil se je, kakor se sveti solnce na nebu. Takrat mi je govoril: „Marija, po té sem prišel!“

In še enkrat je ponovila: „Marija, po té sem prišel!“

Tedaj je oče zahropel. „Pasaverica, ali je to pravo tvoje ime?“

Odgovorila je: „Tako mi pravijo v ti deželi. V resnici pa se pišem za Schwarzkoblerico, ker je bil Jošt Schwarzkobler moj pravi mož.“

Oče ni ničesar odgovoril. Kot posekana smreka je telebnil po klopi, s klopi pa na tla. Obležal je in kri mu je zalila črni obraz, in hropel in hropel je, prav kakor da ga je zadel in zdrobil težak udarec.

Na lističu, ki je bil star in zamazan, je bila okorna roka zapisala: „Jobst Schwarzkobler aus Eyrishouen.“ Komaj se je razločevala črka od črke, pa menda je bil danes sam gospod Bog prenovil črko za črko, da se je vsaka Polikarpu Khallanu lesketala nasproti, kakor se nam lesketa zvezda z jasnega neba.

Tisti večer pa vendar še nisem vedel nič gotovega in ne vsega.

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Zorec:

Za doto.

V rebri za vasjo po pasje čepi žganjarna in mrko kakor lisičina v globoki hosti gleda v dolino temeniško, vso smejočo se pisanih travnikov in na široko raztegnjenih njiv. Na obeh pobočjih se belijo čedne vasi, zavite v prostrane sadne vrtove, a po sredi doline polzi mlada Temenica, potegnjena kakor vesel klicaj v prešerni pesmi.

Ko se zmračí, hitijo navkreber možakarji trudnih in zapitih obrazov; za mejo in skrivaj se prihuljeno plazijo komaj dorasli fantalini, včasih smukne pod okajene podboje tudi ženska. Zgodi pa se, da tudi ob svetlem dnevu božjem smrči pijanec v smrdljivi lisičini, temni in popljevani, polni krika in vrišča, psovk in groženj.

Tu je pribežališče Skobčevega Brnada, tako velikega in orjaškega dedca okoli petdesetih let, da se mora vselej precej pripogniti, ko lomasti čez prag, in sestí le na trdno klop ob peči, da ne polomi stolov ob mizi, ko se mu razmaje grmadasto telo. Previdno sede in potegne Krištofove noge pod škripajočo klop. Šilasta steklenka pred njim je že prazna. Ogromne mustače se mu nezadovoljno ježijo, poredne oči so uprte v prazen nič.

„Nosi, baba,“ žarenči v pretečem basu in izpije v enem dušku, kar dobi.

„Hej, ti, butara! Gani se no že enkrat malo bolj urno! Kaj ne vidiš, da umiram?“

Kakor da bi res že čutil smrt, ki ga drži za žejno grlo, izkriči zadnje besede v stopnjevani višini in se hrepeneče in skrbeče ozira na polne steklenice v omari.

„Precej, precej,“ se ustraši Popotnikova Neža, stara samica, a trdna ženska, ki ima pravico do teh zakladov. Brž mu natoči vitko steklenko in jo nalahko porine predenj.

„No, vidiš! Bog ti daj zdravje pri otrokih, če jih kaj imaš; po smrti pa sveta nebesa, če jih boš zaslužila z dobro mero.“

V steklenki migljajo drobčkani beli mehurčki. Brnad jo pobožno dvigne pred oči. Obraz se mu počasi in s premislekom razleze v blažen smehljaj, oči premagane umrjo, a ustnice se za-

okrožijo kakor v poljub in nastavijo kakor pevcu, ki zapoje čustveno pesem. Še enkrat se oči napol odpro in se nasmehnejo:

„Duša, umakni se: ploha gre . . .“ in že padajo debeli požirki, globoko in težko.

Iz kota za mizo ga opazuje mlinarski pomočnik Matija, ki je pred nekaj tedni prišel v te kraje. Brnadova žena mu tako ugaja, da prisede in mu porine še svojo steklenko.

„O, dobro zdravje!“ pravi silni dedec, pije in ga pogleda.

„Kar izpij, Brnad.“

Brnad se obriše s svetlim rokavom po košatih brkih in pokaže velike, redke zobe:

„Ali ni ta kapljica poslana od samega živega Boga, da bi mu bili hvaležni za dobrote, ki jih deli nam grešnikom in siromakom? — Kaj se ti zdi, Matija, ki si dobrih rok?“

„Da znaš dobro obrniti besedo.“

„E, kaj besedo — raje bi obračal kaj drugega.“

„No, le. Kolikor moreš.“

„Neža! Neža!“ vpije Brnad, a ženska se mu ne more odzvati, ker ima zavoljo zapitka ravno nekaj besedi s pijanimi možakarji ob veliki mizi.

„Neža, o, tnalno nazarensko! Ali si gluha?“ Matija pomiri Brnada, Neža pa prinese boljšega. Pijeta bratca in se pogovarjata.

„Pij, dobrotnik, ki poznaš zapoved o telesnem dobrem delu usmiljenja,“ sili Brnad in pije.

„Kaj pa ti drugače delaš pravzaprav, Brnad žejni?“ se smeje Matija.

„Dela dosti, žeje dosti. Ne morem se kaj pritožiti. Počasi izdelujem toporišča in grabljišča, vitre derem pa košare pletem in koše. Vse to, vidiš, kmetje radi kupujejo, raje nego bi se sami mudili s to rečjo. Pa vsak tudi ne zna tega spaka. Treba je prave vrste lesa, ob pravem času urezanega ali usekanega, prav okajenega in presušenega in tako in tako prikrojenega. O, tudi to je treba znati, je dejal učenik v Velikem Gabru. — Kadar je pa posebna suša v žepu, ali ni čas pripraven za moj opravek, pa stopim do enega ali drugega in mu nacepim trsak ali pa primem za kako drugo delo, da me pokliče k skledi, ko se zvon oglasi. I, ni mi sile; čast Bogu!“

„Skrbi torej nimaš posebnih?“

„O, Kristus, sin človekov, — kaj bi s skrbmi! Za reveža, ki mu je smrt namenjena v cestnem jarku ali pri zvestem psu

v listju, je potrata skrbi pregrešna reč. Skrbi, križi in težave so za tiste, ki kaj imajo!“

„Živiš, kakor vrabec v prosu, nobene sile ti ni, glej.“

„Da; izučil sem se res nekaj,“ se pobaha Brnad in seže po steklenki, parkrat pogoltne in postavi prazno na sredo mize. Zamisli se, z očmi ne trene, kakor da gleda v daljino.

„Izučil sem se vsaj to, da nikoli ne silim tja, kjer vem, da ni prostora zame, nobenkrat si ne želim stvari, ki bi jih ne mogel doseči. Samo, kadar pijem, me ta nauk zapusti, in si želim čimveč in tembolj.“

„Neža, obrni se še malo,“ ukaže Matija in ji porine Brnadovo steklenko.

„In daleč sem že prišel po svetu. Lahko mi verjameš, da sem že marsikaj videl. Kjer so gradili ceste ali železnice, tam sem bil med prvimi gotovo jaz. Dokler sem bil še nekaj bolj pri moči, sem zmerom rinil v svet s trebuhom za kruhom. E, jaz vem, kaj se pravi: Dober je domek, čeprav ga je samo za en sam bobek.“

Matija ga začudeno gleda. Mehko domotožje in sladka ginjenost ga obideta. Vsi daljni spomini ga domače obiskujejo in vasujejo v njegovem srcu. Polagoma pije, da bi pregnal vzdih, ki mu sili na trepetajoči ustni.

Ampak Brnad je bil v tistem razpoloženju, ko se človeku jezik razveže na vseh vozlih, da mu besede kar skokoma vro iz najglobljega spomina, ker ga prevzema globoko čustvo prijetno-bolestnega in mehkega razkošja in spokojne vesti kakor svetnika, ki se zamakne v svojo notranjost in samo v duhu gledano lepoto.

„Tokrat,“ je spet začel Brnad, „je bila na Grmu šivilja, lepa ko solnce po deževnem dnevu. Pa kaj bi ti pravil, saj je nisi poznal. Joj, kako bi ti mogel dopovedati, kakšna je bila moja sreča takrat. — Ali si kdaj že imel žensko?“

„O, kolikrat že!“ se posmeje Matija.

„Motiš se, šleva,“ resno odkima Brnad. „Človek ima samo enkrat v življenju rad. Vse drugo je navada in potreba, nič drugega.“

„Kako je bilo torej s tvojo mlado ljubeznijo?“ ga zmoti Matija.

„Kako neki? Mlad sem bil, čisto mlad, goreč in zdrav in močan kakor hrast. Ona pa lepa in čista ko lilija.“

Zadnje besede je govoril tišje in počasi, skoraj sam sebi. Krčevito je pograbil steklenko in še globlje je pogoltnil. Z ro-kavom je potegnil po zmršenih brkih, nalahko se tresočih, in po zardelih očeh, mežikajočih v debeli solzi, obešeni na kratkih trepalnicah.

„Buzaronski Brnad — posebno čista ta tvoja mlada ljubezen ni bila nemara?“

„Treščil te bom,“ se je raztogotil Brnad in je udaril po mizi. — „Kako da ni bila? Rada sva se imela in zvesta sva si bila pa mlada in zdrava, in nihče naju ni motil.“

„Zakaj se pa nista vzela?“

„— Umrla je, prekmalu je morala umreti. Bog ji daj večni mir in pokoj!“ Pomolčal je, a pil ni. Prsti so se mu sklenili kakor v molitvi. „Če ne bi bila umrla, bi bilo z menoj morda drugače, kakor je . . . . Tista mlada, ki zdaj šiva, je najina hči. Kadar se mi kaj razpotegne, kar k njej stopim, pa me zašije, da morem med ljudi. Ali tudi jaz vem, da imam očetovske dolžnosti, kajpada vem, kaj bi se spodobilo. Vidiš, matere reva nima več, samo očeta. Mlada je in lepa, kakor je bila njena mati, in dote bo treba. Zdaj pa premisli, kristjan moj, kako more biti hudo meni, ki sem njen oče! Ampak, kje bi vzela? Doto ji pa le moram napraviti, kakršna ji gre. Kar mora biti, mora biti. To, vidiš, je moja edina skrb, ki mi ne da miru.“

Brnad je obmolnil; tudi Matija ni nobene zinil, le lahak nasmeh se mu je skrival pod zmočenimi brki.

Za mizo je zasmrčal pijanec. Močna Neža ga pograbi in ga navlak zavleče pod kap. Tu se sčeperi najprej na vse štiri, potem se izgubi v dolino, zavito v tanko meglo dihajoče zemlje, ki jo obseva visoko veslajoča polna luna.

Tudi Brnad in Matija vstaneta in se začneta spotikati po rebri navzdol.

„Tisto pa tisto,“ godrnja Brnad. „Dota, lepa dota! Kar mora biti, mora biti.“

„Nič ne bo z doto, Brnadek,“ ga draži Matija.

„Kaj? Kako nič? Jaz ji napravim doto! Take ti ne boš svojim, strah ti mlinarski,“ se jezi Brnad in kolne, dokler ne telebne čez korenino na petu, kjer renčeče zaspi.

Brnad si je opral dve srajci, ki jih je še imel, in predpasnik iz modrega tovarniškega sukna, lepo zložil delovno obleko in vse skupaj zmotal v solno vrečo. Culo je stisnil pod pazduho in je nenadoma zapustil zeleno dolino temeniško. A predno je odšel, se je zgodilo čudo, da ni visel v žganjarni. Na hrib je hodil dan za dnem in je sedeč na trhlem štoru gledal po dolini. Včasih je iz navade urezal grabljišče, ki ga ni mislil obdelati. Le drenovo grčavko si je s pravo ljubeznijo in skrbnostjo obelil in obrezal, da bi jo imel za spremljevalko v tuji svet.

Zadnji dan se je pa le zaletel navkreber, da je ves zasopel prilomastil pred Nežo.

„Neža, Bog ti ni dal ne moža, ne otrok, ker si polna grehov; dal pa ti je v svoji neskončni usmiljenosti Brnada, ki ga dozdej še nisi znala prav napojiti. Glej, taka si, prikazen nepogledna!“

„O, ti čeljust široka!“

„Nikar ne reži, Neža, saj se morda ne vidiva več. Po svetu grem. Daj zato malo boljšega, da se raje vrnem, če Bog da.“

In nabrž si je privezal dušo, pograbil za culo in stopil proti Grmu.

Ne predolga pot ga je vodila med ravnimi njivami, diha-jočimi v opojnem vzduhu prašičega se klasja in pisanega poljskega cvetja, toliko lepšega in za oči prijetnejšega, ker se vsako leto prenavlja in pomlaja, v vsaki letni dobi odeva v nove svoje prečišče barve. — Široko polje je plalo v dolgih dihih, valovito se bočilo v razširjenih utripih in se zdelo kakor površina prijaznega jezera, v katerem odsevajo vse milijonske lepote visokega, blagoslovljenega neba.

Počasi in zamišljen je korakal popotnik Brnad, ki ga je zanašalo malo v desno, malo v levo kolovoznico zelenega pota. Včasih je postal nekoliko in je potežkal osinasti pšenični klas, izpulil modriž ali pa utrgal kimajoči rdeči mak. V razoru nekje mu je pritrjevala plaha prepelica, kosmat čmrlj se je obesil na zlatico, ki se je v ljubeči bolesti sklonila skoro do tal; po poljski detelji so pridno hitele z rumenim plenom onogovičene čebele, da se nasrkajo še redkih sladkosti za svoj mili domek. In v pripekajočem solncu so se podili švigajoči kolobarji drstečih se mušic, jaderno se dvigajočih in plešočih na soparnih in trepetajočih žarkih, ki so razkošno lili na prelepi domači svet. Visoko gori nekje je drobil škranjec, kakor iglina glavica je tičal

zapičen v modro višavo. Naenkrat pa se je odtrgal v zmago-slavnem vzkliku in je molče padel med klasje.

Brnad se je zamislil. Skoraj jezno si je popravil klobuk in je pospešil korak, stiskajoč sitno culo, ki mu je silila na tla.

„Mlačev bo kmalu. Lepo bo in dobro se bo živelo tukaj,“ je preudarjal. „Ali dote ne primlatim, če vse sam omlatim in še kosim jeseni.“

Sam nase je bil hud, ker ga je bila skoraj premagala izkušnjava, da bi zalučil culo in ostal doma. Podvival se je in je malo manj ko pritekel pred Matildo, svojo lepo hčer.

„Na, tako je, vidiš, ljubo punčè: — zdaj pa spet grem malo po svetu. Če se še kdaj vrnem, ne pojdem več, tako se mi zdi, glej. Zato se pa mislim zdaj malo dlje pomuditi.“

„Zakaj neki hodite?“ je dejala Matilda in je hreščeče razparala vatel bele tkanine. „Saj ste že tolikrat in povsod bili, pa nimate česa pokazati.“

„Saj zato grem, da bom mogel kaj pokazati. Vidiš, pravzaprav hočem to pot delati in skrbeti in varčiti le zate, da ne boš slabo govorila in mislila o meni.“

„Hi-hi-hi,“ se je veselo zasmejala lepa Matilda. „Naka, take pa še niste razdrli nikoli; res ne.“

„O, le rezgetaj, punčara, le, saj lahko.“

Inako se mu je storilo. Skrbni oče je sedel na klop in je pokril kosmati obraz z lopatastimi in otolčenimi rokami.

Matilda se ni več smejala. Osirotela hči je začudeno in skoraj jezno pogledovala ginjenega pijanca, ki je menda njen oče.

Mož se je nekoliko pomiril. V tla je gledal in je počasi govoril. Nekaj ginljivega in otožnomehkega se je trgalo v njegovem srcu.

„Res je tako, Matildka. Vidiš, kar mora biti, mora biti. Saj veš, da matere nimaš več; samo pridne roke in mene še imaš, ki hočem storiti, kar sem si namenil, pa je. Na!“

Matilda se je sklonila nad šivanjem, molčala je in se je zamislila. Morda so se ji misli pomudile ob gomili na pokopališču, ali pa so se zdrznile ob nenavadnih besedah zanemarjenega moža, ki si šele zdaj lasti dolžnosti do nje. Ampak tega ona noče, da bi se ji vsiljeval na ta način. Dozdaj je bila sama s svojim delom in s svojimi malimi deklškimi skrbmi in sanjami — kaj bi ji revež, ki še sam zase ne zna misliti in živeti?

Brnad je pobral culo in je stopil po sobi.

„No, pa Bog te obvari in angel varih in zdrava ostani. Zdaj pa grem.“

Prijel je za kljuko in v veži je vzdihnil:

„Oče nebeški: — kakor rajnka!“

Malo je manjkalo, pa bi se bil orjaški Brnad razjokal kakor otrok, ki se spomni varnega naročja svoje odsotne matere. Toda cula se mu je izmuznila, da je zarobantil, in nežni spomin se je moral plaho umakniti praskajočemu občutku neprijetne žeje.

„Kar bo, pa bo: še za popotnico se moram odteščati.“

Po zamudnem odteščevanju se je opotekal iz žganjarne po strmi bližnjici do glavne ceste. Korak mu je bil droban in nestalen; tudi cula se mu je izmuzovala, da jo je v glasnih samogovorih levil med brinovim grmovjem.

„Kar mora biti, mora biti.“

(Dalje prihodnjič.)

Janko Glaser:

Določba.

Nocoj je šla pomlad prek gor
in stresla je smreko in hrast in bor,
iz spanja je javor zbudila,
tako vsem določbe delila:

„Ti, hrast, boš oprema bogatih hiš,
in ti boš plesišče, in ti boš križ —
in v tebi bo detece malo
v brezskrbni zibelki spalo ...“

A prvi od vseh se predramil je dren —
in kar obrodil ti, je sad zelen;
in grčav je les, drenovina,
ki vanj položila boš sina ...

Ivan Albreht:

Cilka.

(Dalje.)

Pogled se meri s pogledom in kakor sovražnici sedita druga kraj druge. Mati Meta je pozabila na štiri krone in vidi samo hčer, ki se je bila vzdramila iz spanja otroških dni baš v tistih dneh, ko je iskala zdravja na Gregorjevini.

„Seveda ni nič,“ meni mati zamišljeno, a vendar nestrpno — „toda sčasoma pride, pri vsakem dekletu pride —“

Cilka zardi in umika oči.

„Ali ni morda že tudi pri tebi in hodi s teboj,“ išče materin glas z mehko obzirnostjo in popustljivostjo. Meta sama občuti besede kakor mogočno težo in podrhteva v strahu, da ne bi šla predaleč. Vendar jo muči radovednost, zlasti zdaj, v tem trenutku, ko se je začel bližati njen najbolj skrivni načrt svojemu uresničenju.

„Mama,“ se nasloni Cilka nanjo in začne brez besedi razkrivati svoje skrivnosti. Dihanje, pogledi, drhtenje mišic na obrazu in nervozna igra belih, za spoznanje udelanih rok — vse pripoveduje materi doživljaje devine duše. In Meta plane nenadoma v sredo vozla:

„Kaj pa pravzaprav pravi Andrej?“

Dekle se prestraši in vsaka njena misel je v prvem trenutku naperjena na odpor. Ko pa sreča Cilka materine oči, izpove brezbarvno:

„Ni še za trgatev — in bogve, kdo bo trgal —“

Težko breme pade ž nje, da je v hipu kakor olajšana in ozdravljena. Z obema rokama se oklene matere okrog vratu in ponavlja venomer kakor v sladkem snu:

„Mama, mama —“

Meta premišljuje in gubanči čelo.

„Ali veš, Cilka, kaj je denar?“

Dekle molči.

„Ali veš, da smo psi?“

Cilka se zgane in se vzpne vznak.

„Zase mi ni — saj sem kriva sama! Toda ti, vi vsi, kolikor nas je — da bi vas prerivali kakor smeti — Cilka, otrok moj dragi!“

Mati govori v ekstazi in v očeh ji gori vročica:

„Koliko noči sem prejkala, koliko dni sem pretrpela, ko so vas psovali in pretepali, ker ste govorili mojo besedo, sirote nedolžne. — Če bi ti mogla povedati vse to, Cilka . . .“

Dekle je iznenadeno in prestrašeno. Z mladostno strastjo išče za besedami in se oklepa matere.

Svetilka na mizi začne pojemati, a materini načrti rastejo pred hčerko kakor čudežno drevo.

„Nič ne bom pravila! Samo to ti rečem: Nihče ne bo trgal!“

Iskren pogled odgovori materi, ko začne iznova:

„Vsak svoj žulj in sleherno kapljico znoja prelijem v denar! Naj si bi bilo po vinarjih — eno dete moram vrniti nazaj —“

„Kam —“ se začudi Cilka otroško.

„Domov —“

Dekle ugleda Andreja pred seboj in skrije obraz, da bi ubežalo njegovemu roganju. Čeprav miži, ga vendar vidi, kako se igra, zdaj tu, zdaj tam, bogat in objesten in željan izbranih slaščic. Užaljeni ponos kliče po upor in bežeče misli se tope v bojazni. Mati Meta pa je vesela in ponosna.

„Morda pride kdo že jutri — vsak dan velja! In potem teden za tednom, leto za letom — saj si še mlada! Vse pojde edino za tvoj blagor!“

Pred Cilko vstane Gregorinovo kraljestvo — toda solnca ni na njem. Ljudje so kakor zemlja, roke so žuljave — in vedno je človek v bližini gnoja.

„Ne tja dol, ne,“ se oglasi v duši mesto, našoperjena in zlepotičena tujina. Gospod v dragocenem kožuhu ponuja goldinar, svetel goldinar za — telohove popke.

„Ali boš z menoj,“ jo objame mati.

„Ne —“ hoče izpovedati dekletova izgubljena misel, a preko ust pride komaj slišno:

„Bom —“

Na materin obraz dahne po preteku mnogih let zopet enkrat čista, nekaljena radost . . .

V.

Mati Meta smehljuje razkazuje spavališče v kuhinji in daje pojasnila o hrani in o ceni.

„Na teden želite, gospodična, kaj ne?“

„Ne! Samo za dan, dva —“

Kolarica je premislila in je bila zadovoljna. In gospodična je ostala. Ker ni imela prtljage, ni bilo mnogo sitnosti ž njo; ker ni ostajala skoraj nič doma, bi oče Kolar sploh ne bil vedel, da imajo novega stanovanca v stanovanju, če ne bi Meta takoj prvi večer sama razodela novice.

„Dve kroni na dan,“ je povedala možu s ponosom in je previdno zamolčala dostavek — štiridesetih vinarjev. „To bo za Cilkinu doto,“ si je ponavljala zadovoljno.

Kolar je preštel izdatke in dohodke in je podvomil:

„Ali boš kaj imela pri tem, če moraš dajati vso hrano?“

„Kak vinar bo že,“ je stopila žena k štedilniku in je namignila Cilki, naj pripravi vse potrebno za umivanje. —

To je bil večer brez mnogih besedi, večer utrujenosti po številnem razburjenju prejšnje noči. Takoj po večerji je objel družino spanec — čula je le Cilka. Vse je bilo stlačeno v sobi — kuhinja je pričakovala novodošle. Toda ura je odbila deset, enajst, a gospodične še vedno ni bilo domov in Cilka je mezdelala od radovednosti. Še polnoč je čula — toda v kuhinji se ni ganilo. Neutešeno je dekle zadremalo in je spalo do poznega dopoldneva. Potem pa se je razpredlo vse v par urah in s samolastno kretnjo je pregnala gospodična meglo nevednosti, v kolikor je še obdajala dekleško dušo Cilkinu. Pred dekletom je zagorelo blatno solnce mestnih skrivnosti v vsej svoji varljivi vabljenosti. Skrita pota in skrivne radosti so vzkipele pred Cilkinu domišljijo in so jo razbičale do bolehnosti vzhičenosti.

Ko je bila govorica najbolj živahna, je obšla Cilko neodoljiva želja po vseh teh novostih in po izpovedovanju. Kakor cvet izpod listja je vztrepetavala nedotaknjena duša v polglasno izgovorjenih besedah — do zadnjega kotička radosti in bolesti je stala pred gospodično Magdo, bela golobica na zamračenem križpotu.

„In se ti kaj meniš za take čenče,“ se je okrenila Magda vanjo, ko ji je pravila o Andreju. Cilka se je prestrašila Magdinih oči in njenega hripavega smeha in je izpovedala nedoločno:

„Ah —“

„Saj bi ti svetovala, toda usiljujem se ne rada —“

Cilka se je zganila v strahu, da ji ostane morda prikrito najvažnejše med važnim in je zaprosila z iskrenim pogledom:

„Tako sem vesela, da ste prišli k nam —“

Magda je zožila pogled in je prikimala:

„Kar tikaj me! Saj upam, da sva prijateljici —“

In dekle delavčevo je zadrhtelo od sreče in je objelo vabečo tujko, a sredi blaženosti se je domislilo nenadoma:

„Ne zameri, Magda, če bi te vprašala —“

Gospodična se je nasmehnila:

„Kar premorem jaz — zakaj pa ne?!“

Cilka je še pomislila in se je obotavljala, a naposled je vendar povedala:

„Kakšen posel imaš pravzaprav?“

Magda je nasršila obrvi in je čakala z odgovorom tako dolgo, da je začela Cilka popravljati svojo predrznost:

„Veš, nisem mislila nič hudega — ne smeš biti jezna —“

Gospodična si je ogledovala roke in razpoke in gubice in dvoje bradavic na njih, potem je pokašljala, je podrsala z desno nogo po hrapavem podu in je naklonila glavo na desno. Seve — meni Magda — dokler se človek še ni razgledal po svetu, si želi imena, a pozneje je to čisto postranska stvar. Glavno je, da sme delati po svoje! Kaj bi tudi bilo, če bi bila natakarica ali obrtnica — ali morda celo učiteljica — končno bi le bila navezana na moža, celo na enega in edinega moža, ki bi mu morala odstopiti za vedno vse svoje zato, da bi jo redil. Cilka morda tega še ne more razumeti, ampak s časom pridejo vedno tudi misli. Kasneje spozna gotovo, da je prosti poklic najlepši v življenju.

„Kogar pogledam, je moj, če hočem; kogar se mi zazdi, ljubim; včeraj sem bila žena, danes sem sestra; jutri se ne pozna več in nikoli več —“

V Cilki je zagomezelo kakor v mravljišču, kadar vrže porednež živ ogorek vanj. Iskra za iskro je vstala in pala, hotenje in stud — vmes jasno, razločno spoznanje in sanje, slutnje, vzbujejene po zvokih nerazumljivih besedi. Lice je zardevalo in pobledevalo — molitev je plula v krvi ... Oče naš — Gregorin in solnce ... Andrej, čemu si tak in zakaj ni besede od tebe, da bi stopila skupaj in bi si rekla — Ne, Magda, ne več, da ne razpoči srce v pijanosti dvomov in obupa!

Magda je videla vse in je čula negovorjene besede otrokove in prodana polt je povedala dalje:

„Poveš v časopisu: tako in tako — in deset jih pribrenči po med! Če je devet porednih med njimi — eden je gotovo tak, da se ne brani uzde! Želiš obleke, denarja, zabave, slasti — prosim, izvoli!“

Magda se je zagrohotala in je kanila par kapljic opojne dišave na Cilkina valujoča nedrija.

Dekle ni moglo do besede. Zazdelo se mu je, da bi objelo ves svet in bi se zagrizlo vanj do smrti. In še umrlo ne bi rado na njem, na tem čudnem in prečudnem svetu . . . Sredi takih misli je vstalo in se je odpravilo na pot.

„Kam pa,“ se je začudila Magda.

„Pojdem,“ je dahnila Cilka in zobje so ji šklepetali od groze. Ko pa je pomislila, kam naj pravzaprav gre, ni našla odgovora. Brezupno sta omahnili roki ob izmučenem telesu in na ustnih ni bilo ni slutnje krvi . . .

Ko je gospodična Magda proti večeru odhajala, je povedala Kolarici, da je naslednji dan ne bo več, ker je že dobila službo. „No, no,“ je menila mati — „sem res prav vesela — pa obilo sreče!“

„In vam,“ se je zahvalila odhajajoča s prežečim pogledom na Cilko, ki je molče stala pri štedilniku.

„So tudi drugi že praševali tu. Z nekom imam že besedo — tako na pol,“ se je sponesla Kolarica na kuhinjskem pragu. Gospodična Magda se je še nasmehnila v priznanje, je odštela Meti plačilo in je odšla v mrak —

V kuhinji je zagorela petrolejka in Metine oči:

„Vidiš, Cilka, tod gre pot do doma,“ je pokazala hčerki drobno kopico kronic in je ponovila slovesno vprašanje:

„Ali si z menoj, Cilka?“

Dekle se je streslo in je strmelo v tla. In mučno — kakor iz daljne daljave — je zazval klic:

„Mama, mati moja!“

Meta je stopila k njej in jo je tolažila še vedno v toku svojih misli:

„Nič se ne boj! Če bo prav, imamo že jutri novega gosta —“

Cilka je odgovorila s srepim pogledom in je zbežala v sobo. Hlastno se je vrgla na oguljeni divan, je sunkoma razpela bluzo in nohtovi so v divjem plesu zaorali po vročih grudih.

VI.

Cilka bere in omahuje ter omaguje pod bremenom brezplodnega premišljevanja, ki ji je objelo dušo in je noče izpustiti niti za kratko uro in niti za en sam trenotek ne. Mati godrnja in šteje in toži, od zore do mraka popravlja in očita napake in brezdelje. V svojem navdušenju pozablja na vse — samo eno in

edino se vrti pred njo, pleše in poskakuje in noče v bližino. Noge klecajo in roke omagujejo, žulji so trši in hujši od ure do ure, a kopica, ki naj bo pot za dekletove bodoče dni, se noče razširiti v kopo. Mati bi hotela grmado, cel hrib srebra bi rada, toda kadar šteje, ne more pršetiti v višino.

„Nič ni s teboj, ko pa sama sebi nočeš prav,“ očita hčeri.

Dekle molče strmi vanjo in si poišče v temnem stanovanju najtemnejši kot. Tam ždi in premišljuje in piše v mislih pisma, ki jih ne bi mogla nikdar napisati s črkami. Vse, kar je dvomov v njej in trpljenja, vse, kar je v mladem srcu vere, ponosa in sanj, vse izliva v te nerazkrite izlive svoje duše. In ko je boleost najvišja, hiti ven v zimski dan in blodi po ulicah kakor izgubljena. Tako vroče kliče kri, da se raztopi ost ledenega mraza ob njej, tako kipi in vre na dan klic po življenju, po ljubezni, ki bi se razpasla do solnca in še dalje, mnogo dalje v neskončno brezmejnost!

„Jutri mora priti!“

A pride jutri in pride pojutranjem — toda dan je enak dnevu v svoji enoličnosti. Vedno isti obrazi in iste besede, enako tanzanje in hlastanje za beraškimi vinarji, ki so tako neokretno okrogli, da se niti ne ogrejejo pri človeku! Prosinec mine in svečan, sneg izginja po prisojeh in solnce poizkusi tupatam s toploto — a Cilka je venomer ista: ena sama, silna, velika in nerazločna želja . . . Nekdo stanuje pri Kolarjevih, nekdo, ki je videti mlad in močan — a Cilka ga ne bi spoznala na ulici, če bi ga slučajno srečala, tako malo se briga zanj. Oče Kolar pa je moder mož in ima Frica dannadan bolj v čislih. Včasih se celo razgovarjata na večer:

„Vse roke imam polne opilkov —“

Fric prikima sočutno:

„Seve, pri takem delu —“

„Pa nič zaslužka,“ meni zopet Kolar.

Fric si popravi ovratnik in si pogladi lase:

„Seve, tovarna! Mislim, da je trgovina vseeno boljša —“

Kolar prikima in išče postelje. Po trgovinah — to so gospodje! Že napol v spanju sklepa oče z vso odločnostjo, da ne pusti nobenega svojega otroka v tovarno.

Fric, trgovski pomočnik špecerijske stroke, si kane par kapljic dišave na obleko in odide po svojih potih.

„Dobro zabavo,“ mu želi Meta s prijaznim nasmeškom.

„Ne vem, če bo kaj prida,“ odvrne pomočnik in zavije oči. Mati je v tistem hipu uverjena, da manjka mladeniču prave družice. Megleno in plaho vstane misel na Cilko v njej in z novimi nadami stopi v sobo. Toda dekle že leži in medla luč obseva blede obraz in mu daje izraz nečesa hladnega in mrtvaškega.

„Cilka,“ se skloni mati nad njo.

Dekle čuje in molči.

„Kaj bi,“ misli kljubovaje in se zapleta v svoja premišljevanja. Brala je zgodbo o revni pastorjevi hčeri, ki je bila ljubica bogatega grofa. Hodila je v svili in je skrivala roke v dragocene rokavice, da jim ni mogla do živega niti vročina, niti veter, niti mraz. — V viharju takih misli zabledi slika Andrejeva in ost njegovega zasmeha se skrha ob šanjavih načrtih — — —

Prešla je noč in vzbudilo se je nedeljsko lepo jutro in dan kakršne včasih pričara zgodnja slutnja pomladi. Kolar se je oblekel nedeljsko in je bil slovesnih misli. Delavnik je izginil in hitrica in hlastanje sta izginila ž njim. Na mizi je ležal za izpremembo časopis in Kolar se je zaglobil vanj.

Meta se ni mogla otresti sinočnih misli. Hodila je mimo moža in je vselej postala pri njem.

„Kaj pa je takega,“ ga je hotela odvrniti od branja, da bi se zapletla v razgovor ž njim.

Oče je pokimal in je ostal pri svojem.

„W-w-was gibt es d-d-denn —“ je zlogoval počasi in previdno po vrstah drobnih novic.

Cilka je sedela pri oknu in je gledala v beli dan. Preko umazanih streh je iskal pogled radosti, ki jo skrivajo hiše in ulice bogatih ljudi.

„Bi šla po zelenjad,“ ji je poiskala mati posla, ko ni mogla več prenašati očetovega molčanja. Komaj je dekle zaprlo vrata, je stopila Meta k možu in je začela naravnost:

„Kako misliš, kaj — šest jih je?!“

Kolar je odložil časopis in se je začudil proti ženi:

„Koga —“

Tedaj je prišel Fric domov. Dišal je močno po pijači in izpod oči sta naznanjala dva klobasasta kolobarja prečuto noč. Bil je še poln vinskega duha in vinske volje.

„Kako,“ je vprašala strmeča Meta spoštljivo in se je čudila pomočniku, ki ima toliko denarja, da more zaužiti vse dolge noči in poleg tega skrbeti za svoje dolžnosti na stanovanju.

Fric je odvrnil z malomarno kretnjo in mati mu je izjemoma postregla s čajem. Svečano in v najlepši posodi je postavila dišečo pijačo predenj — kakor da bi hotela vlti vse svoje skrite želje vanj. Fant se je zahvalil z besedami, da ni treba škode in takega truda zanj. Sicer je pa vse klavrno na svetu.

„Nikamor več ne pojdem,“ je izjavil in si je nažgal cigareto.

„Eh, no — mladost,“ je blažila mati mačka in je ostro gledala v moža, da ne bi rekel kake neprimerne besede.

„Kaj mladost, ko pa ni deklet,“ se je zagrohotal pomočnik.

„O,“ je ušlo očetu, čisto proti materinim mislim, ki je izkušala brzo popraviti nerodnost moževo.

„Seve, kaj pametnega res ni baš za vsakim oglom —“

„Večkrat sem že mislil,“ se je oprijel Fric bilke in je s stisnjenim pogledom motril mater, ki je kopnela v nestrpnem pričakovanju. Tedaj se je vrnila Cilka in je prekinila razgovor. Brez zle slutnje je stopila k mali družbi in je izročila materi zelenjavo.

„Drago je,“ se je opravičila pred vsemi, da bi se izognila običajnim očitkom o zapravljenosti.

Meta je pogledala malo temno, a se je takoj zopet nasmehnila in je odšla v kuhinjo —

V sobi je zavladala mučna tišina. Oče je strmел predse in je bobnal s prsti po mizi, Cilka je stala ob strani in ni vedela, kako naj bi se okrenila, a Fric se je igral z žličko po skodelici in je pretehtaval nameravane besede, ki so se mu zazdele v tistem trenutku vse tako nekam čudno puhle, da se ni mogel takoj odločiti za govorjenje. Ogledaval je deklet, ki je v zadregi mencalo s prsti, in je poizkušal polagoma:

„Ali vam ni nikdar dolgčas, gospodična?“

Cilka je dvignila pogled in je menila kratko:

„Tedaj berem —“

Fric je že hotel začeti o branju. Toda ko je bila beseda že prav na jeziku, se mu je zazdel dekletov odgovor odbijajoč v svoji kratkosti. Pomislil je za hip in je srebnil požirek čaja.

„Zdaj bo lepo zunaj. Ali ste že bili kdaj na plavuču?“

Cilki so se zaiskrile oči, da je v hipu pozabila na obrambo.

„Naši ne gredo nikamor —“

V pomočniku je zrastel pogum:

„In ste sicer čisto brez družbe?“

Cilka je pritrdila in se je mimogrede ozrla v Frica. Kakor da gleda prvič, je opazila, da so lasje lepo plavi in da vabijo oči kakor parček spominčic . . .

„Če bi vam ne bila moja malenkost preslaba,“ je začela glas pomočnikov, ki je sukal roke venomer tako, da so vzbledeli zlati obročki na prstih.

„Kako ste poredni,“ je stopila bliže in je zardela.

Oče Kolar je pogledal preko časopisa:

„Ni nič s tem dekletom, ko je pa občutljivo ko goba —“

„Saj ni res,“ se je zastavila Cilka za Fricovo ponudbo. Kolar je umolknil, pomočnik se je ozrl po dekletu in pogleda sta se pozdravila —

V kuhinji se je jezila mati nad moževo neokretnostjo, a na hodniku se je oglazil pismonoša:

„Cili Kolar,“ je zahrul zategnjen glas — in že ni bilo več — ne glasu, ne človeka. Na kuhinjski mizi pa je ostalo za spomin dvoje listov in dekle je hlastno steklo ponje. Pošta v četrtem nadstropju, v podstrešju prava pisemska pošta, dogodek, ki je predramil vso družino.

Cilka je preletela naslove.

„Magda piše,“ se je oglasila čez kratko in mati je brzo pojasnila Fricu, kdo je to. Pomočnik je poslušal le napol — njegova pazljivost je v glavnem veljala Cilki, ki je strmela v drugo pismo. Brala je počasi in pozorno. Bile so besede ljubavi, besede, ki so prosile odpuščanja.

„Andrej piše,“ je izjavilo dekle, a mati je urno povedala Fricu, da je to sin njenega brata, kmečki fant, tam nekje daleč.

Cilka je našobila ustni in je vprašujoče pogledovala mater. Metini pogledi so merili na Frica in tudi dekle se je ozrlo vanj. In videlo je, da stoji pred njim kakor tiste, ki je o njih govorila — Magda. Danes žena, jutri sestra — V duši je kriknilo kakor opomin in Andrej je stopil pred njo. Bil je golorok in je stal v senci pod brajdo. Oči so gledale zvesto in spokorno . . .

Dekle se je prijelo za vrat, je zakašljalo in je omahnilo na stol. Na blede lici je dahnilo dvoje temnih, rdečih lis —

(Konec prihodnjič.)

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

V.

3.

Med obema dnevoma poslednjih dveh pisem, Levstikovega z dné 13., in Jurčičevega z dné 18. maja, — pa Stritarjev datum njegovega odgovora „Novicam“: dan 16. majnika 1868.!

Po kratkem uvodu, ki v njem pripoveduje sam o zgodbi svojega dopisa „Novicam“, je Stritar vzel v tem odgovoru le pesniško obliko, le verz in pa estetsko stran jezika v Koseskega prevodu „Mazepe“ pod nož. „Ker me je gosp. nasprotnik [Cigalè] poklical, naj poskusim predstaviti en sam odstavek Mazepe — priložil sem bil svojemu pismu [Novicam] 230 prvih verzov — predstavljenih v 4 dnevih v tá namén namreč, da pokažem, da se dá ta pesem predstaviti v ravno tistem metru; pa gosp. vrednik je vse to položil ‚ad akta‘! . . . „Za odgovor naj bere gosp. nasprotnik [Cigalè] té kritične črtice, . . . morda bo potem malo drugače sodil. Pri tem pisanji se bom zdrževal, kolikor moč, vse porednosti in norčavosti, katera je, kakor sem ravno skusil, tako malo po volji našim možém — naj me tu pa tam še tako prstje srbé.“ In res razpravlja Stritar o napakah prestave Koseskega v svojem VI. pismu nekam zeló stvarno, rekel bi: šolski hladno! Prva napaka: prestava „ni jasna, sem ter tje težko umljiva, na nekterih mestih čisto nerazumljiva“. Drugič: brez stvarnega razloga je g. predstavljavec „izvolil namesto izvirnih prostih štironogih jambov umetno talijansko osemvrstno petonogo stanco“, ki je „silila g. predstavljavca“, da je moral razbliniti izvirni verz, ker „prenesti kratek angleški verz“ v vrstico, za eno nogo daljšo; ter „da je moral raztrgati in razkosati povest, ki je v enem pisana“. „Takó je g. predstavljavec, in to je velika napaka, čisto spremenil karakter izvirne pesmi, in to gotovo ne njej na korist; česar se bo prepričal vsaki, kdor bere zaporedoma original in prestavo!“ In slednjič tretji očitek Stritarjev: Odklo-

¹ Stritar, Kritična pisma. VI. (Slov. Glasnik 1868., str. 226).

nivši kratkoma Levstikovo stališče, da bi grajal „tudi čisto jezikoslovne napake, katerih bi veliko našel tudi ne preoster filolog“, — očita Stritar Koseskemu nelepoto jezika; nelepe nekarakteristične ter torej prazne podobe; nepoetične izraze; napačne besede, ki pomenijo pravzaprav nekaj povsem drugega kot pa kar hoče ž njimi Koseski povedati, in ki zato motijo lepoto. Pri tem pa prebere Stritar s čitateljem Koseskega prevod le do šeste strani . . . ter suhoparno delo nadaljnjega branja tam kar strmo in zelo značilno prekine, češ: „Pa dovolj za zdaj! Dalje pisati mi brani jasno, mlado nebo nad menoj! zapeljivo se mi prilizuje ter mi boža lice mehka sapica, ter mi donaša sladek duh iz cvetoče seči za menoj, v seči pa poje penica na vejici čepé poleg svojega gnjezda. Zdaj pa misli in piši človek, če ti je mogoče! — v Vöslavu 16. majnika 1868. — J. Stritar.“

Vse to pa je pisal Stritar ter je bral Cigalè, ko sta se bila z „nasprotnikom“ že pobotala ter je Stritar bil s Cigaletom že od srca ves zadovoljen. To nam dokazuje Stritarjev list z dné že 13./V. 1868., kjer piše in poroča Levstiku: „Moje polemike je konec. . . . Pisal sem bil Cigaletu — pričakoval sem prav zarobljenega odgovora — motil sem se — pisal mi je prav pošteno — bilo ga je srám da se je tako izpozabil.“ Isto zadovoljnost s Cigaletom pa nam izpričuje tudi še drugo pismo, ki ga je tri leta kasneje, leta 1871., pisal Stritar C.-u v Ljubljano, ko mu je bil ta naznanil, da namerava izdati „almanah“ (torej nekakega sovrstnika „Mladiki“), ter da bi zato poprosil Levca in pa tudi Levstika za prispevke, kar Stritar tako-le odobruje:

Dragi gospod!

Prav dobra je Vaša misel, na Levstika in Levca se obrniti da Vam kaj pošljeta za Vaš almanah. O Levstikovi veljavi pač nij treba govoriti, in Levec se |je| v zadnjem časi jako poboljšal kakor kažejo njegove pesmi v Zvonu, tako da se je lepega nadejati od njega. Težko pa je povedati, kje prebiva zdaj, in kje bo prebival v prihodnjem časi. Pred enim tednom mi je pisal iz Reichenhalla, da pride čez „dober teden“ na Dunaj, če ne pojde z odgojencem v Merán; 3. novembra pa začne suplirati na goriški gimnaziji. To je vse, kar vem; kakor hitro kaj novega, gotovega izvem, Vam poročim.

Drugače je z Levstikom. Njegovo stanovanje sicer vem (III. Rudolfsgasse 34. 3. St. 17.) ali če hočete kaj dobiti od njega,

treba ga bode hudo prijeti in ne izpustiti. Levstik je poštenjak ves, kar ga je; ali čuden mož; jaz nemam nikakoršnega vpliva do njega; tudi nekaj časa že nič ne občuje z mano, dasi nikakor ne vem s čim bi se mu bil zameril. Jaz sem vedno z njim ravnal ne kakor mi je pamet, ampak kakor mi je serce velelo, s tem je vse rečeno; vendar se me vidno ogiblje, ne vem zakaj. Ker je pa vendar mogoče, da je v tem časi, kar se nijsva videla,¹ svoje stanovanje premenil, pišite mu morebiti v pisarno T. L.² Kontrol-redakteur im [Redact.-]Bureau des Reichsgesetzblattes I. Salvatorgafse 12 (če se ne motim, pa tudi treba nij številke) To službo je bil g. Cigale po vsi sili meni vrinil, [jaz](kakor se je pokazalo, zato da bi svojo krivico proti meni nekoliko poravnal) jaz sem jo prevzel s tó pogodbo, da jo Levstik v mojem imenu opravlja in plačo dobiva. To je terpelo eno leto; potem sem iz službe izstopil in njega za naslednika priporočil.

Ad vocem „Cigale“. To Vam je pošten mož, dober človek samo malo preobčutljiv in poleg tega strasten. Saj se morebiti spominjate, kako me je bil v Novicah z gorjačo napadel. Jaz sem mu na tó prav vljudno pismo pisal ter vprašal ga, kaj ga je tako razkačilo, da je tako slepo po meni mahal; [Mož] ker je prej vedno jako prijazno proti meni se vedel. Mož mi na to odgovori prav vljudno in prijazno, da se je „prenaglil“ mislé da mi „mladi“ stare zaničujemo itd. Tiste 3 sonete, ki so bili pravi corpus delicti, imenuje v pismi „mojsterske“! Takó je na sveti! Zdaj je vse poravnano, ker vidim, da mož nij hudoben. Ko bi bili drugi „pervaki“ vsaj taki, potem bi se že dalo izhajati.

Ravno mi pride na misel, ali ste nagovorili tudi g. Kersnika || on Vam je verl dečko, ki je par lepih pesmij zložil in še lepših obeta. — — — — —

Prav serčno Vas pozdravlja

Vaš

B.[aden] 16/9 71

stari St.

Tak je bil torej vtis Cigaletov na Stritarja leta 1868. In pod vplivom te osebne sprave je spisal Stritar za „Glasnika“, ko je bilo že „vse poravnano“, konec svoje polemike z „Novicami“ kar se članku očitno pozna na njegovem „glasu“. —

¹ Prvotno: vidila; pa je *i* potem zaokrožen v *e*.

² Pač pisna hiba za: F. L.

Naslednjega dné, ko je bil torej že opravil svojo literarno dolžnost za „Glasnika“, je šel Stritar iz Vöslau-a na Dunaj poiskat Jurčiča, da ž njim uredí tudi še svojo zadevo zaradi Levstika in Mladike; posledica te poti Stritarjeve je bil Jurčičev gorenji odgovor Levstiku z dné 18./V. 1868.

Takoj pa naslednji dan za Jurčičevim odgovorom je Stritar, 19./V., poslal tudi še sam — list Levstiku v Ljubljano:

Dragi moj!

Obljubil sem, akóravno ne rad, Jurčiču, nekaj pesmi v Mladiko. Tu jih imaš! Prosim Te, kér si že tako dober in stéji tolikanj prizadéneš za vbogo Mladiko, preglej jih — in povej mi, katéra ni za tisk, bodi si že zato, ali zató — saj jaz nikoli ne mislim na tisk, kadar délam pesmi — zató je pa pravi križ! Kakor vidiš nimajo napisa — Če hočeš postavi nad prvi oddelek: Pomlad in jesen (akóravno je to zelo trivijalno — ali kaj enacega, ali pa nič — kakor veš in znaš; jaz ne mislim nikoli na naslov. — Ker ne bo brez poprav — prosim — pošlji mi jih pred malo v pregled! Pritaknjeni kos nepisane tragedije „Orest“ natisni, ali pa ne — kakor misliš. V njem je takó rekoč kal, iz katerega bi imela razviti se (po moji misli) vsa tragédija. Enake reči hodijo meni večkrat po glavi. Misel je popolnoma neklasična — modérna — pa saj véš, da to nič ne dé — vide Ifigenio! O tej reči se dá veliko govoriti — in jaz mislim da bi dobro zagovarjal svoje mnenje!

Če ti ni všeč: Žinga; pa ji daj drugo primérno imé, saj me takó več ne veseli, ker sem si jo tako spridel. Tej povesti se je djalo prej: Županova Metka — pa mi je djal Jurčič, da naj premenim to imé zavoljo „Županove Micike“.

S tvojo popravo vvodne malenkosti ne morem popolnoma s Tabo ene misli biti. Izbil si ji, nevedoma ravno pointo — t. j. tatinski merčes — Kako to, da nisi vedel, ne kaj — ampak kdó je tatinski merčes! — Toča nič ne škodi, to se mi ne glasí lepó — „Pa sestra za sestro naj ti požene“ sem pisal jaz — namreč, iz starega drevesa — potem bodo mladike njene sestre — zdaj pa poganjajo iz njé — potem so pa njene hčeri (sevéda med sabo sestré) Zadnji verz — naj bi bil: ... — dobi naj — sladkega pokoja! —

Bodi dovolj teh opomb — dasi ravno niso še vse — Nekatere reči pa so mi po volji n. pr. — V vaš dóm pletó naj tiči gnjezda svoja —

Ne zameri, da Ti dajem toliko opravka. Ali ni res mogoče — da bi Ti tudi jaz časi kaj storil? Bojim se res, da boš na zadnje nevoljen.

Iz serca Te pozdravlja

Tvoj

Vöslau (N^{ro} 137) 19/5 68.

stari Stritar.

Če mi pišeš, prosim Te, povej mi, do kdaj Ti je zopet treba novega blagá.

*

Stritar je s tem svojo obljubo in skrb ob „Mladiki“ — dopolnil.

Navzlic poslednji pripombi, ki priča, da je imel Stritar sicer še „blagá“, torej še več pesmi, če bi jih bilo treba, namenjenih za „Mladiko“, — je bila to njegova zadnja pošiljatev: dovršil je tu, dné 19. maja, svoje delo in svoje prispevke — s pošiljativjo „pesmi“, ki jih je bil Jurčič prejšnji dan napovedal Levstiku, ter s pošiljativjo odlomka iz tragedije „Orest“: ker ni „Mladika“ nič več gradiva potrebovala za odmerjeni jej prostor.

In tu je zdaj Levstik, ko je imel vsled poslednje Stritarjeve pošiljatve takorekoč vse gradivo za „Mladiko“ v rokah, ker le konca Jurčičeve povesti še ne, ki pa o njej ni dvojil, da jo prejme o pravem času vso, — preskrbel, dasi ne sam spisal za „Slov. Narod“ oklic občinstvu; prišel je v Mariboru med svet dné 26. maja 1868. na zadnji strani 24. številke „Naroda“ kot naslednji nepodpisani, nekako razdobje v delu za „Mladiko“ označujoči

Književni oglas:

Že¹ se v Ljubljani tiska in v kratkem pride na svetlo slovenski almanah pod naslovom „Mladika“, ktereга je s pomočjo nekterih mlajših dunajskih pisateljev vredil in izdal naj marljivejši slovenski pripovednik g. Jože Jurčič na Dunaji. Dela ne bomo po stari navadi hvalili, predno ga imamo v rokah; vendar si upamo že zdaj izreči, da imamo le kaj dovršenega pričakovati od znanega pisatelja izvernih slovenskih romanov: D eseti brat, Cvet in sad in prelepih novel in pripoved,¹ ktere jih¹ je Jurčič napisal za „Slov. Glasnik“, „Cvetje“ in knjižice

¹ Znaki, ki pričajo, da ta jezik ni Levstikov.

društva sv. Mohorja. Naj bi tudi slovensko občinstvo storilo svojo dolžnost in pridno segalo po knjižici, ki ne bode veljala več, kakor 60 kr. Naročnina se pošilja ali neposredno g. Jurčiču na Dunaj ali pa na¹ vredništvo „Slov. Narod“.² katero bo rado oddalo naročnino g. izdatelja³ in knjižico o svojem času g. naročnikom.

VI.

Odkar je bil Levstik poslal Jurčiču dné 13./V. v pregled in presojo dovršeni prvi dve poli „Mladike“, ni ves mesec maj več pisal ni besedice na Dunaj. Isto nedeljo namreč, dné 17. maja, ko je bil po svojem, dan popreje, v soboto 16. V. dovršenem odgovoru „Novicam“ Stritar zaradi „Mladike“ obiskal Jurčiča na Dunaju, so bili v Ljubljani doživeli takozvani „pretep na Ježici“; stegli so se bili na javni cesti tostran Črnuč kmetje z ljubljanskimi turnerji, ko so se ti vračali pozno ponoči s svojega „majskega izleta“ iz Mengša v Ljubljano. Ta dogodek je dal novega gradiva lokalnim političnim bojem med Nemci in Slovenci, ter Levstiku snovi za ostre članke in mnoge dopise, ki jih je vse pošiljal „Narodu“; dopisovanje z Jurčičem in Stritarjem pa je nekako zanemaril, ker je imel gradiva za „Mladiko“ zadosti v rokah. Nič ni odpisal Jurčičevemu listu z dné 18., nič ni odgovoril Stritarjevi pošiljati z dné 19. maja, — dokler ga ni podrezal Stritar, ki je hudomušno priložil, kakor sledi iz nadaljnjih listov, Levstiku za odgovor — znamke, v začetku m. junija s tem-le svojim vprašanjem:

Ljubi prijatelj!

Ne bodi nevoljen, da Te zopet nadlegujem. Včeraj⁴ sem bil na Dunaju, kjer mi je povédal Jurčič, da nič ne vé, kakó stoji z Mladiko — in pa da bo pod tistem humorističnem spisom stalo moje imé.⁵ Prosim Te, prvič — če utegneš toliko — piši mi, koliko je že tiskane Mladike, in ali imaš dovolj materije — drugič pa, če je še mogoče, [p]o[p]re[n]dri moje pravo v [p] izmišljeno imé.

¹ Znaki, ki pričajo, da ta jezik ni Levstikov.

² Tiskovna hiba, nam.: Naroda,

³ Tiskovna hiba, nam.: izdajatelju

⁴ Bilo je to binkoštni torek: 2. VI. 1868.

⁵ Stritar misli tu svoj spis „Ako bi človek vse videl in vedel!“, ki ga sam označa kot „humorističen“, a Levstik pa kot „satiričen“ spis.

Poslal sem Ti do sedaj vsega skupej: 1. povest (vso) 2. pesmi, 3. Prešer. god. 4. kós iz romana — ali si prejel vse to?

Še enkrat, ne bodi hud, in piši mi, če Ti je mogoče nekoliko verstic, da ne bom v skerbi.

Dobro se imej; se(r)čno Te pozdravlja
 Tvoj stari
 Vöslau (N^{ro} 137.) 3. Junija 1868. Stritar

*

Odgovor Levstikov Stritarju (5./VI. 1868):

6. Dragi prijatelj! V Ljublj [5]6 5 [pravilno: 5/6] 868

V naglici. Natisnena je „Metka“, „Evelina“ in tvoj satirični spis, na katerem se je ime popravilo. Jutri¹ se začno pesni tiskati, katere kmalu dobiš v popravo. Jaz sem to reč po svoje razvrstil, ker ne ti ne Jurčič mi nista povedala, kako naj se vrsté sestavki. Saj to ni važno.² Tvoji spisi so sijajni! Kako klasičen je „Preširnov god“! Drugi teden bosta dva stavca delala. Rokopisa je dovolj, ker je tudi Jurčič poslal velik kos povesti. Za polo s 16 stranmi bode po 12 gld. tiskóvnihi stroškov. Zadnjega verza v sonetu „Mladiki“ nisem popravil, ker nisem utegnil, kajti fantu ki mi nosi poprave, bil sem naročil, naj mi prvo polo še enkrat prinese, pa mi je ni; potlej sem mu še enkrat naročil, in še enkrat mi je ni prinesel; grem v tiskalnico, pa najdem že vse, na čisto natisneno!³ Jezil sem se, in hotel že samo ta sonet še enkrat nat[i]sniti, ali bal sem se stroškov. Prosim te, ne jezi se! Pointo o mer[is]česu sem čutil — predobro! In zdelo se mi je,

¹ Torej v soboto: 6. junija 1868.

² Levstik je takoj za Stritarjevo povestjo „Svetinova Metka“ postavil njegov „satirični spis“: „Ako bi človek vse videl in vedel!“ — s podpisom „Boris Mirán“. Za tem je dal v „Mladiko“ svojo „Na Gorenjskem“, potem pa po vrsti Stritarjeve poezije: dialog „Preširnov god v Elizii“, skupino „Pomlad in jesen“ I.—VI., ter „Popotne pesmi“ I.—VIII., balado „Izgubljeni sin“ in slednjič „Kos tragedije Orest“, — vse s psevdonomimom: Boris Mirán. (Kakor priča to pismo Levstikovo, je 5. junija bilo „Mladike“ tiskane že osem pol Za Stritarjevo poezijo sledi v „Mladiki“ kot sklep le še Jurčičeva povest „Sosedov sin“: od srede 9. do konca 15. pole.)

³ Stritar je bil na Levstikovo vprašanje Jurčiču ddtó. 13./V.: „Če vesta za zadnji verz namesti „najde in dobi“ kaj družega, povedita mi“ — predlaga v pismu ddtó. 19./V.: „Zadnji verz — naj bi bil: ... dobi naj — sladkega pokoja!“ Levstik pa je to popravo zamudil.

da v uvodnem sonetu ni bila na pravem mestu, torej sem jo oblomil, to je bil glavni vzrok mojih poprav. Mislim, da je boljše tako! Pišem tudi Jurčiču! Meniš, da ti nisem nič pisal, ker nisem imel za marke? Lej ga, lej ga! — Utegnil nisem, pa je! Prosim te, ne zameri!

Bodi zdrav!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

Na Kureščku so se mirakeljni godili! Beri Laibacherico
4. dan t. m.¹

Naslov: | Sr. Boßgeborn | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien |
№ 137. | — Poštne pečati: LAIBACH Stadt 5/6; Vöslau 6/6 68.²

In hkrati istega dne odgovor Jurčiču:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 5/6 868.

Natisnenega je: moje pesmi, Metka, Evelina in Stritarjev satirični spis. Jutri se začno [pe]Stritarjeve pesni tiskati. Drugi teden bosta delala dva stavca, da torej pojde reč hitreje od rok. Rokopisa za 1 teden še ne manjka. Stritarjevi spisi so klasični!

Tiskana pola (16) strani bode po 12 gl. 50 kr. tiskar³ine stala. Vsa stvar mislim, da bode zvršena sredi tega meseca, ali vsaj na konci že zvezana. Priganjam, kar morem, ali ti ne veš, kakšni polži so naši tiskarji! Kaj pravite o tepeži na Jéžici? Preiskava je strašna! Pa se bodo spet blamirali!⁴ Ali „Narod“ kaj podpiraš? Ne jezita se s Stritarjem zaradi farskih reči! Tako

¹ Levstik tu smeši dnevno vest „Laibacherice“ ddo. 4./VI. 1868, na str. 939: Ein denkwürdiges Naturereigniß. Pompozen opis, kako je na Kureščku treščilo v neko družbo, ki je sedela ob nevihti pred gostilno.

² Ti poštni pečati pričajo, da je pismo res z dne 5./VI., ne pa 6./V., kakor se je Levstiku v naglici narobe zapisalo v nadpisu, kjer je bil Levstik sicer najpoprej že zapisal 5., a potem popravil preko 5. pa 6. maja!

³ Zapisal je tu Levstik najprej: tiskovine, a potem preko *ov* popravil *ar*.

⁴ Prim. o tem dogodku: Laib. Ztg. 1868, šte. 113, str. 828 (oznanilo); šte. 114, str. 836 (18./V.: prvo poročilo o dogodku); šte. 115, str. 842/43 (19./V.: poseben podlistek „Maifahrt des Laibacher Turnvereins“); šte. 119-str. 876 (o glasovih nemškega časopisja). — Slov. Narod 1868, 23./V., šte. 23: Levstikov članek o dogodku. — Novice 1868, 20./V. (list 21, str. 169). — Ob-sodba: Slov. Narod 1868, 17./XI., šte. 97: „Obsojeni zarad tepeža pri Ježici“; Novice 1868, v sredo 18./XI., str. 388: da so bili obsojeni v soboto (14. nov.) „po večdnevni obravnavi večidel na 2, eden na 3 leta, eden na 2 meseca, trije pa oproščeni; Laib. Ztg. 1868, 12. do 16. XI., šte. 261 do 264.

poštenega lista v tem oziru še nismo imeli, kakor je „Narod“! Premislita, kdo je listov gospodar, da torej Tomšič mora marsikaj vzeti v list, kar mu ni po volji.¹

Ne zameri, da ti nisem toliko časa nič pisal! Nisem utegnil. Zdaj je ura polu enajstih do poldne, in že 5 1/2 ur sem denes pri delu (od 5. ure zjutraj), pa sem vendar vedno v stiski.

Zdrav!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

| Sr. Wolgebörn | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der
Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt (datum na znamki
nečitljiv); 9-11 Fr. WIEN 6-VI. 68.

*

Temu listu svojemu pa je Levstik dostavil takoj naslednjega dne še kratko vest kot posledico svojega zvečernega pomenka s Hohnom:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 6 6 868

Če bodeš bral v „Novicah,“ da se je na „Mladiko“ naročiti pri bukvozezu Hohnu na starem trgu, védi, da sem to jaz razglasil, ker več ljudi vpraša po njej, in s Hohnom, ki jo tudi veže, govoril sem sinoči o tem. Tudi „Sl. Narod“ bode o tem pisal. Priganjaj Stritarja, da „Mazepo“ dovrši, če o družem neče odgovoriti Cigaletu. Te dni dobode v popravo svoje pesmi.

Zdrav!

Levstik

| Sr. Wolgeboren | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der
Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt (datum na znamki
nečitljiv); . . . Fr. WIEN 8-VI 68.

Dokazuje nam ta list tudi, da ni Levstik do gorenjega dneva še videl najnovejše, poslednje številke „Glasnika“ z dné 1. VI. 1868, ki je prinesel Stritarjev odgovor Cigaletu, VI. kritično pismo, ter — prenehal!

V „Narodu“ pa je izšla napovedana Levstikova notica o „Mladiki“ v torek 9. junija, na koncu 29. številke kot oglas:

„Slovenskega Naroda“

posamezni listi se dobivajo v Mariboru pri tiskarju g. Janžiču in bukvozezu g. Novaku. Od šte v. 27. pričenshi tudi pri g. E. Hohnu,

¹ To je menda Levstikova zavrnitev Stritarjeve zakletve v pismu z dné 19.V.: „V Narod ne mislim pisariti.“ Iz Levstikovega besedila „zaradi farskih reči“ bi se dalo sklepati, da je bil avtor tistega nepodpisanega članka zoper Jurčiča v Narodu (št. 8., 18. IV.) — duhovnik.

bukvovezu na starem trgu v Ljubljani. Cena posameznega lista 7 kr. Gosp. E. Hohn sprejema tudi naročnino (60 kr.) na J. Jurčičev slovenski almanah „Mladika“.

In soglasno imajo dan kesneje, 10. junija, res tudi „Novice“ o tem na str. 193, toda le med dopisi „Iz Ljubljane“, — štiri vrstice:

— Slovenski almanah „Mladika“ pride na svetlo konec tega meseca, ter se po 60 kr. naroča pri gosp. Hohnu na starem trgu, kateri tudi prodaja posamne liste časnika „Slovenski narod“.

Prav istega dne torej, kakor (na str. 189) vest — o smrti Glasnikovi, ki so jo slovenskemu slovstvu oznanile s temi-le lepimi besedami:

* Vredništvo „Slov. Glasnika“ naznanja, da „preobilica zaostankov, pa tudi marsiktera nemila izkušnja ga je prisilila, da ustavi z današnjim listom izdavo „slov. Glasnika“ za drugo polletje; kako bode ž njim od novega leta naprej, to se pozneje določno oznani.“ — Čeprav sedanji resni časi beletristiki niso mili, vendar je želja upravičena, da zopet na svetlo pride vrli „Glasnik slov.“

Tako Novice! Vse drugačno obsmrtnico pa je spisal dva dni preje Janežičevemu „Glasniku“ ter jo poslal Levstiku v Ljubljano — Stritar!

VII.

Dragi moj!

Vender sem Te razdražil, da si mi odgovoril; zdaj Ti vender vém „štato“. Kdo pa pravi, da nimaš za marke?

Pa pustiva šalo — časi so žalostni — Glasnik|a| je bog k sebi poklical; njegove smerti sem tudi jaz, morda jaz nar bolj kriv! — Ne vém kakó je tó, pa resnično je — kjer imam jaz svojo rokó, vse gre na robe! Če hočem poriniti vóz — gre nazaj, ali pa zverne se in pokoplje celó voznika pod sabo! Takó je bilo s Klasjem, takó je zdaj z Glasnikom. Pošteni Janežič je zapisan v černe bukve — nič mu ne pomaga da pokóro déla — Ti možjé niso vsmiljeni, kakor naš nebeški oče ki sprejme z odpertimi rokami izgubljenega sina, ki pravi: pater peccavi! Žal mu¹ je res za možá. Kaj pa ga je neki motílo, da gré tiskat take blasfemije!

¹ Pisna napaka, namestu mí . . .

To je dobro, da ni zdaj več navad[na] sežigati krivovercev, kakor nekdej! — Vse bo zdaj kazalo s perstom na novega merliča: glejte, taka-le se godí grešniku — Kak nadepoln mladenič je bil, kakor sv. Alojzi, čist, nedolžen; še vedel ni da sta dva spola v natori (v slovnici || pa trije)! Na zadnje se je pa takó popačil — bolje je, da ga je konec, kakor da bi nam še dalje kazil in kužil nedolžn[oj]e ovčice. — Slovenci smo čist, nedolžen, krotak in pohleven narod — mi nočemo romanov, zaljubljenih pesmi, zlasti pa nočemo kritike. Zdaj se je pravica i[s]zkazala! Molčé trobental bo: memento mori. — Pustite nas kakor smo — mi nočemo vaše omike — Zadovoljni smo s tem kar imamo — „berač je bil svoje [mo] torbe vesel“! —¹

— In prav pravijo. —

Brez vse šale: jaz imam res nesrečno rokó — kar pišem, kar govorim, vse je ljudém gnus in groza! Kaj sem rés tako hudoben človek? Je moje sercé res tako smerdeče gnojšče! — Ko bi mogel drugače pisati, saj bi rad — ali ne morem — bog vé da ne morem — vsak tič po svoje poje — in ne more drugače — ali je to gréh?! To vprašanje prepuščam bogu — ne pa njegovim služabnikom!

Tvoja sodba o mojih rečéh je preveč prijateljska. Ali niso vredne moje reči, da jih malo bolj ostro primeš? Meni je res tréba ostre sodbe — Kdo me pa če soditi — Jurčič je dobra duša — govori z[im]ano || kakor Ti. Če mi [s]češ kaj dobrega storiti, spravi se enkrat, kadar nimaš družega opravka, nad moje reči, zlasti pa pesmi, in povej mi odkritoserčno njihove slabosti in napake; saj sem Ti jaz tudi to storil, in dovolj odkritoserčno. Prosim te pa te dobre za tó ker mislim (in sicer že dolgo mislim) nekoliko pesmi na svitlo dati. Teh mojih gréhov ne vé in ne zna nihče razen Jurčiča in Celestína — pa tá dva sta mi predobra; lože hvalita, kakor grajata. Če jih bom res izdal, bo kriv téga Jurčič, ki me močno naganja, nikakor pa ne nečimernost, ki je ne čutim v sebi toliko, da bi jo v óči vergel.

Če mi daš pri téh, kar sem Ti jih poslal — dobrih svetov, bom po njih druge popravil. Se vé da je tú še ena druga sitnost. Moje pesmi niso nič kaj pobožne. Po [j]Jeranovi misli so celo strašno nemoralne. To je križ! Tukaj sem sploh znán za pra-

¹ Levstikov zadnji verz iz polzeve pesmi v „Ježi na Parnas“. (Pesmi 1854, str. 91.)

vega Katóna — nihče nima takó nabrušenega, celó strupenega jezika, kakor jaz, kadar je tréba grométi zoper nečimernost, nemoralnost in nesramnost ki se šopiri po bukvah in po ulicah, v gledišči in družini. „Stari godernjač“ („alter brumbär“) mi pravijo ženske, ki me spoštujejo in rade imajo — kaj pa še une, ki me ne morejo || terpeti (tudi tacih imam)! Če se pa obernem domu, tedaj pa sem nemoralen, nesramen, antikrist! Naši pobožni pomiškovalci so ostri možjé, njim ni moč vstreči! Za tó bi pa bilo tudi mordá narbolj^[1], da bi moje pesmi ostale kjer so. —

Zdaj sem Te pa že dovolj mudil, poverni se zopet k svojemu ljubemu besednjaku, in ne maraj nič za mojo proš^[1]njo. Saj to so le tako besede.

Včera (v nedeljo) je djal Jurčič,¹ da me bo prišel obiskat, da bi se kaj pomenila — pa ga ni bilo — pisma tudi nič; škoda, da nisi Ti malo bliže, — tako le — eno nedeljo popoldne — to bi ne bilo napačno. Malo sprehajati se in govoriti — potém malo jesti in piti, in kaditi, in vmés zopet govoriti; mislim da bi tudi Tebi ne bilo dolgčas; le politiko na stran in pa — filologijo.

Zdaj je pa rés dovolj!

Zbogom!

Tvoj

Stritar

8/6 68.

Če mi ne pišeš kmalo, bom Ti spet mark poslal! — Koliko méroma pôl bo imela Mladika!

*

8. Dragi prijatelj!

V Ljubljani 11/6 868.

Da si ti „Glasnika“ ubil, tega ne verujem. Menim, da bi tudi brez tvojih spisov bil umrl. Ali ga ne mislita vidva z Jurčičem zopet odkopati, slovenskega Lazarja? Ali si „Mazepo“ uže dovršil? Vsaj tega dela ne meči iz rok, predno ga zarobiš. Koliko bode imela Mladika vseh pôl, ne vem, ker Jurčič ni še poslal vsega rokopisa. Kakih 11 |ali 12| takih pôl, kakoršno imaš zdaj ti v rokah, menda bi bilo iz tega, kolikor je zdaj v Ljubljani rokopisa.

Naredil sem ti nekoliko nevažnih popravkov v „pesmih“ ter nekoliko opomb na poslano korekturo. Moja sodba o tvojih pesmih je: kakoršne so, take morajo ostati, ker so čisti, naravni

¹ Bilo je to 7. junija.

odsvit čutečega, nežno in prav čutečega srca! Ti si originalen, kakor za Preširnom nikdo! Naj preišljam, kakor hočem, drugače ne morem soditi. Duhovniki morda porekó, da si blazíran, pa jaz te sodbe ne podpišem¹, če tudi se res vidi, da si živel med več^ojjo, izobraženo družbo velicij mest. || Morda bi tu pa tam [kaj] želel — pa to so pedantne želje, porečeš — kar se dostaja jezika! Premalo izbírčen si v čistoti oblik, to je pravilnih slovniških oblik, o estetiki se ti nima najmanjše trohe očitati. Tako na pr. namesti

Povsod, kjer koli se polglasnik čuje,
bilo bi bolje:

Povsod, koder koli —
in potem [dalje] namestu: kjer vedno: koder.

Na čistoto rim moraš bolj paziti. Celó: kméta in cvéta ni čista rima, ker zadnja beseda ima *č* (ě), po dolenski: cvé(j)ta. Saj veš, kako pri nas govoré, in to ima kóren v vseh slovanskih narečijih. Da ni Preširen bil Gorenjec, gotovo bi tukaj ne bil tako grešil. Čisti gorenjcizmi, nam Dolenjcem neznani so v njem tudi dežéla (dežela), dozôri, nam. dežêla, dozori.

Jaz se ti čudim, da si do zdaj molčal, ko imaš take biserje svojega duha na papirji! Híti, da pridejo kmalu na svitlo! Kar se tiče notranjega ustroja, ne morem ti svetovati o nobeni pesmi nič! Ti pišeš, kader moreš in kakor moreš; pa kakor pišeš, tako je prav! Jaz vse drugače delam in čutim nego ti! Ne morem ti povedati, kako sem vseh tvojih spisov zeló vesel, in furore bo, ko pride „Mladika“ na dan, o tem ni dvombe!

Bodi mi zdrav in vesel!

Tvoj   stari

Levstik

Pošlji to korekturo nazaj, kar hitreje moreš!

(Dalje prihodnjič.)

¹ Rokopis pisma ima: popišem, — kar je le očitna pisna napaka.

Ivan Zorec:

Vaso.

(Kos potopisa.)

Sotnija počiva na sedlu sive planine. Upehani vojaki žulijo drobne cigarete in preklinjajo vojno in vso to nesrečno puščo, po kateri se morajo potikati. V dolini pod nami se skriva med češpljami in murvami precejšnje hercegovsko selo, čigar silhueta trepeče v žgoči solnčni sopari. Nad pečinami se veličastno vozijo velikanski jastrebi, sivi sokoli in požrešni kragulji.

Gledam tjadol in ugibam, koliko časa in kako bomo životarili v tistem gnezdu, kamor nas pošilja povelje.

Čez dobro uro pridemo do sela. Z našo patroljo nas pričakujejo „knjaz“ in nekaj ofesenih in oturbanih, brkatih in mrkogledih širokohlačnežev.

„Knjaz“, vaški načelnik, nas spravi pod streho, kakor je bilo ravno mogoče. Meni skrivnostno namežikne in me povede s seboj, češ, da je pripravil stanovanje zame v svoji „kuči“. Širokohlačneži naju spremljajo.

Starice-ženske vstajajo in me pozdravljajo:

„Dobro nam došel, gospod! Kako ti zdravje?“

„Hvala, majko, eto živi se,“ odzdravljam.

„A kdaj bo konec te nesrečne vojne?“

„Tega ne vem.“

Knjaz je imel pravo hišo, kjer so bila celo okna in dve pravi sobi. Ob ognjišču sta me pričakovali žena Stana in hči Marica, lepo, jedro, zelo močno dekle.

„Dobro nam došel,“ sta me pozdravili in podali roko, mati resno in prijazno, Marica boječe in vsa zardela.

„Sedi,“ me povabi gospodar in mi pokaže z odejo pogrnjeno dolgo škrl ob ognjišču.

„A ti, Marica, nam brzo speci črne kave,“ veli hčeri.

„Dala bi ti kruha,“ pravi Stana, „a glej, ni še izkuhan.“

„Ne boj se,“ jo pomiri mož, „gospod ima sam kruha.“

Marica je hitro namlela v znamenitim turškem mlinčku potrebne kave in jo je „pekla“ v mali bakreni posodici z lepim držajem. Naložila je drobnih brsti in je pihala v žerjavico, nagrebena na veliko poveznjeno skledo, pod katero se je „kuhal“ kruh.

Ko mi je natočila dehteče te narodne pijače v drobčkano skodelico, me je menda šele prav pogledala in je dejala:

„Eto ti, izvoli,“ nato je natočila še očetu.

Popijem, pa mi hoče zopet natočiti, čeprav se branim.

„Ne brani se, gospod; razjezila bi se!“

Vsi se obrnemo. Med podboji stoji debelušast mladenič in me ogleduje. Počasi se približa in mi poda zalito roko:

„Dobrodošel, zdrav bil.“

Gospodar napravi pomemben znak na čelu.

„Kam pa ti, Vaso?“ vpraša Stana.

„Vojaki so prišli, pa sem hotel videti častnika.“

„No, ali ti je vseč naš častnik?“

„Takó. Mlad je. Mislil sem, da je sivolas, ker ga uboga toliko ljudi.“

„Kaj pa njegovega konja si že videl, a?“

„Boga mi, nisem,“ in mirno odhlača.

Zdaj bo ogledaval konja od vseh strani kakor je tebe,“ vzdihne Stana skoro nejevoljna.

„Kaj hočeš, siromak je, saj zloben ni,“ meni mož.

„Dosti zloben je,“ ugovarja žena.

„Zmešan je in tvoj zet bi bil rad.“

Marica močno zardi in proseče pogleda očeta, ki se poredno muza.

„Ne govori, prosim te,“ brani dekle.

„Da veš,“ mi razlaga knjaz, „vtepel si je v misli, da mora biti Marica njegova žena. Pa mu zabrani te misli, če moreš.“

Naš pogovor prekineta Simo in Jovo, bližnja soseda, ki sta me prišla pozdravit in vabit na črno kavo.

„Truden je gospod,“ ugovarja knjaz.

Nazadnje smo pa vendarle šli. Kajti hotel sem videti selo in ljudi.

Vodila sta me med zanemarjenimi in umazanimi kolibami, v katerih stanujejo ljudje in živina, kolikor je ni v stajah. Pota po selu so taka, da moraš kar kobaliti preko skal in nerodnega kamenja, ki leži povsod in katerega ne spravijo spoti.

Od Jova si me je izposodil sosed, od tega še drugi tako, da sem bil naposled gost že skoro vsem.

Močno jim je ugajalo, da znam srbski, „po naše“.

Poln kave in res že nekoliko truden se vrnem h knjazu. Na dvorišču sili Vaso v mojega slugo, ki mu smeje nekaj ugovarja. Ko me zagleda, priskoči in se pritoži:

„Gospod, videl sem tebe, ogledal sem si tvojega konja, ki vem, kaj mu je treba, da ostane tako lep. A ta vojak me je iztiral od konja in mi brani, da bi pojezdil na najlepšo pašo.“

„Pomiri se, Vaso, tudi konj je truden; naj počiva.“

„Kakor ti ukazuješ,“ se nerad vda Vaso.

Grem, da vidim, kako bom stanoval. Primitivna sobica ima ozko okno na nekak vrt čebule, nekaj češpelj ob zidu, in celo rože, prave rože rdijo v pekočem solncu. Na sredi vrta pa stojijo nekaki štori, pokriti z glatkimi škrlmi, in neki čudni iz škrlti zloženi nizki stebrički. In brnenje čebel od vseh strani.

Knjaz in Marica hodita od stebrička do štorora in jih pozorno ogledujeta.

„Kaj imaš pa tam, knjaže?“ vprašam.

„Muhe,“ pravi naglo; tiho požvižguje in privzdiguje škrlti.

Naenkrat se iz nekega štorora, kateremu je posebno milo požvižgoval, zapraši čebelni roj in se začne vrteti okoli knjaza in Marice. On žvižga in se pomika proti nepokriteму, praznemu „panju“, Marica se skloni, pokaže z roko v štor in zapoje z monotonim glasom:

Smiri se, majko medena, smiri —
u svoj domak, majko,
u svoj domak, u svoj domak.
Smiri se, majko medena, smiri.

Čebele ovijejo obadva v črn oblak; knjaz še vneteje žvižga, Marica še lepše poje. Oblak se zmerom bolj niža in začne obkroževati štor.

Planem na vrt in se ne morem načuditi. Na Maričini roki visi roj, lep, močan roj. Knjaz žvižga in me komaj pogleda. Nemo strmim v čudo, ki ga še nisem videl, čeprav sem vedel, kako priljudne so čebele, ki celo poznajo domačega človeka. Marica poje in nalahno boža roj, da se začne dvigati in spet krožiti okoli njihovih glav.

U svoj domak, majko,
smiri se, majko medena . . . . .

Matica res uboga in se v odprtem štoru, v svojem novem domku, pomiri z vso svojo šumečo in brnečo družino. Vsa čarovnija ni trajala dlje, nego dobrih deset minut. Knjaz pokrije panj, na žrelu so se že prašile „muhe“.

„Veš, knjaže moj, kaj takega nisem še videl nikoli,“ pravim ves presenečen.

„Ali pri vas ni „muh“?“

„So, pa takih nimamo, da bi jim žvižgali in peli.“

„Uboge muhe; ali nikoli ne govorite z njimi?“

„Kaj tudi govoriš z njimi?“

„Saj si slišal. Vem tudi, da te nobena ne bo pičila, ker so videle, da si z menoj.“

„Tudi ti si čarovnica, Marica. Kaj takega — roj na roki!“

„Nič posebnega,“ pravi mož. „Če grem na pašo, natanko vem, ali so tudi moje muhe tam.“

„Ali imaš zaznamovane?“

„Kaj še! Zažvižgam, pa mi začno brneti okoli glave, dokler se ne pogovorim z njimi!“

„Pri nas žvižgamo psom.“

„Ker ste Švabe —“

„Prepričaj se jutri sam, ko pojdemo na planino,“ pravi Marica in se zadovoljno smeje, ker vidi, kako me je vsa stvar zanimala.

Knjaz stopi proti hlevu, Marica pa začne puliti plevel v zelniku.

„Kdo pa je zasadil onele lepe rože, Marica?“

„Jaz sem dobila v Trebinju mladike.“

„Za koga? Ali imaš dragega?“

„Imam. Kako ne?“

„Kje?“

„Moj Bog, daleč nekje v vojni.“

„Ali piše kaj?“

„Saj ne zna pisati.“

„Pa bi mu kdo drugi napisal.“

„A kdo bi prebral, ko tu nihče ne zna?“

„Tudi ti ne?“

„Kaj bi dala, da bi znala!“

„Daj mi rožo, jaz te naučim.“

„Ne dam, Dragega imam, to vendar veš!“

„Ali tu ga nimaš.“

„Imam ga tu, vidiš!“ in pokaže na svoje srce.

V kameniti ograji se sproži kamen. Pogledam tja in se ujамem z bliskajočimi se očmi Vasovimi.

„Kaj bi ti njena roža,“ pravi jezno in skoči preko zida na vrt.

„Da bi jo ti vpletel v grive mojega konja, ki ga imaš tako rad.“

„To je istina, ali Marica mi sama da rožo, če jo hočem.“

„Seveda, Vaso,“ se smeje lepotica in zbeži v kočo.

Vaso ves vesel poskoči, me nekaj časa resno gleda, naglo utrga rožo in se zavihlji preko zida na pot.

„Njena roža za častnikovega konja!“ vpije proti hlevu.

Vojaki so imeli mnogo zabave z Vasom. Ko so videli, da se s Hercegovkami ne da tako ljubinkati kakor drugod, so naščuvali Vasa:

„Ná desetico, če lepo poljubiš Ano, ki prihaja tam-le.“

„Daj desetico!“

„Najprej poljubi.“

„A jaz ti dam dve, če poljubiš Soko.“

„Tudi jaz za Andjo.“

Vaso se zakadi med dekleta in jih polovi kakor plahe jarčke v veliko zabavo vojakov.

Marica ga nekoč pokara radi tega. Ves zbežan in skesan obljubi, da ne poljubi nobene več. Odslej lazi samo za nami po gorah in se čudi vojnim vajam. Ko vidi, kako se po mojem povelju razgrinjajo in strinjajo vrste, na en sam klic premikajo in ustavljajo, me občuduje kakor jaz onokrat knjaza in Marico pri čebelah.

Čez nekaj dni stopi v sobo in pozdravi:

„Zdravo, srečen bil, živel!“

„Zdrav bodi, Vaso!“

„Glej, prišel sem, da mi storiš dobroto.“

„No, kaj pa, Vaso?“

„Poroči me z Marico!“

„Nisem pop, Vaso.“

„Ti si bolj učen nego pop.“

„Nisem. Pojdi le k popu, samó on to more.“

„Nimamo popa.“

„Kje pa je?“

„Žandarji so ga odgnali.“

„Kaj pa je storil?“

„Kaj bi naj bil storil? Vojna je, pa so ga zaprli.“

„Saj ni on vojne kriv.“

„Žandarji pravijo, da so popi vojno napravili.“

„Ne veruj jim.“

„Verujem ali ne: popa le ni, da bi me poročil.“

„Pa pojdi k sosednjemu popu.“

„Bil sem, pa noče. Prosim te, poroči naju ti.“

„Ne morem, Vaso.“

„Moreš, če hočeš. Tudi Marica tako pravi.“

„Marica?“

„Da, ona me hoče, če naju poročiš ti.“

„Pa dobro, če je tako. Samo takih papirjev moram še dobiti, da ti napišem pravico o vajini poroki.“

„Dobro. Jagnje ti prinesem.“

„Ne prej, dokler vaju nisem poročil.“

„Še danes ti prinesem jagnje.“

„Kje pa imaš jagnjeta?“

„E, to že dobim,“ se zvito nasmeje in pokaže v brda.

„Pusti jagnje, kakor sem rekel,“ ukažem strogo. —

Nedavno dobimo povelje, da se odpravimo dalje. Vaso priteče k meni in zavpije:

„Ali si že dobil papirje?“

„Še ne, Vaso. Le potrpi.“

„Da, ti odideš, a midva z Marico naj še čakava!“

„Potrpi, pravim, ker se vrnem, če se pop sam ne vrne prej iz ječe.“

„E, pop se ne vrne več.“

„Jaz pa sem slišal, da se vrne.“

„Vrag ga odnesel, zanj dvoje jagnjet ne bo dosti.“

„Ne boj se, jaz uredim to reč s popom.“

„Bog ti daj zdravje!“ In steče.

Ko smo odhajali, so se vaščani prijazno poslavljali od nas. Le Vasa nisem videl nikjer.

Malo za selom skoči iz grmovja z lepo rožo v rokah.

„Gospod, ná, to ti daje Marica.“

„Ne, ti sam si utrgal rožo.“

„Sem, ali ona mi je velela, da naj utrgam zate.“

„Kako to?“

„Prosil sem jo, ker vem, da imaš rad rože.“

To rožo imam še — in spomine.

Ali se ti je že vrnil dragi, lepa Marica?

Marija Kmetova:

Obisk.

Hana sedi na balkonu in je vsa v beli solnčni luči. Z napol odprtimi očmi gleda na morje, na to velikansko polje samih modrih, zelenih in zlatih pramenov; na vse tiste iskre, ki se svetlikajo, ugašajo in živijo, živijo v bujnem kipenju. Vsa silna vročina in vse to bujno življenje omamlja Hano in tako ji je, kakor bi bila med nebom in zemljo, nič več človek in vendar človek z vsem hotenjem in z vsem hrepenenjem po močnem, opojnem življenju. Tako dobro ji je, tako polno vsega in nobene želje ni, ne slutnje, ne skrbi v daljavi.

„Hana, tak pridi vendar v sobo!“ jo predrami glas. Hana se nasmehne in pravi:

„Čakaj še, Andrej; tako lepo je!“

„Ne razumem, kako se moreš peči na solncu v tej strašni vročini!“

„No, pridem, pridem.“

Hana počasi vstane in odide v sobo. Obraz ji je žareč in pekoč, in solnce je še vsepovsod na njej.

„Le kaj imaš s tem solncem! Ne razumem te,“ se jezi Andrej, ki leži na zofi in mu je silno vroče. Hana prisede k njemu in ga poboža po laseh.

„Ne jezi se, Andrej, ko je tako lepo, ko nama sije taka sreča, Andrej!“ In poljubi ga na ustnice.

Andrej jo prime za roko in pravi:

„Ko bi le ne imela časih takih čudnih navad! Ali te me zares spravijo v slabo voljo.“

„In vendar si moj, samo moj, Andrej!“

„O, ti Hana, ti!“ In objame jo, da se razgrnejo njeni težki lasje po njem. „Vidiš tako zelo sem tvoj in ti si vsa moja, vsa, vsa...“ V tem zabrni zvonec.

Hana plane kvišku. „Nekdo je prišel!“

Popravi si lase in sede v naslanjač.

Vrata se burno odpro.

„Milka!“ vzklikne Hana sestri in Andrej vstane in sitno mu je.

„No, Andrej, kaj me ne poznaš več?“ pravi Milka, vsa mlada in vesela in polna neutešenega življenja.

„Oprosti, pravkar sem počival . . .“

„Si lenaril, bolje povedano, kaj ne, Hana?“

In segajo v roke in vsem žarijo obrazi.

„Pa kako? Tako naglo, nič nisi pisala. — Pa sedi, sedi in odloži. — In v tej vročini —“ hiti Hana in pomaga Milki, ki odloži slamnik, se zavrti pred zrcalom in kar pade v naslanjač in si piha z robcem v obraz.

„Puh, ta vročina! Kako sem prišla? Dolgčas mi je bilo doma, pa sem se kar v trenutku odločila in sem prišla k vama na počitnice. Ali vama ni všeč? Sicer mi je pa vseeno, če vama je všeč ali ne. Tukaj sem in ne odpravim se izlepa. Tako. — Kako je vroče, vroče!“

Hana vesela gleda na Milko. Andrej se smehlja, všeč mu je ta mladost in ta bujnost, prisede k njej in reče v smehu:

„Prav, da si prišla, se bomo vsaj smejali.“

„Kaj se ne smejeta s Hano?“

„Hana — no —“

„No?“ vpraša Hana.

„Hana je časih čudna; prejle na primer je sedela na solncu in jaz tega ne morem razumeti. In časih je vsa zamaknjena v dež, jaz se pa jezim na meglo in blato. In —“

„In — še vedno stara Hana, kakršno poznam od doma,“ pravi v smehu Milka.

„Lepa reč; tako slabo me sodita,“ odvrne Hana. Milka plane k njej in jo objame.

„Ne jezi se, ne jezi, bodi vesela! Veš, jaz sem vedno vesela in bi se rada smejala ves dan in vso noč kar dalje, dalje venomer —“

„Še jesti bi ne utegnila,“ pripomni v smehu Andrej in si prižge cigareto. Tudi Milka seže po njej, puha dim predse, končno se ji zaleti, da zakašlja, vrže cigareto na balkon in se zasmeje na ves glas.

Hana jo gleda in čuti, kako daleč je od nje.

In pogleda Andreja in dobro ji je, ko vidi, kako Andrej uživa v tem smehu in kako je ves blažen in srečen.

„Lačna sem, Hana, prinesi kaj, prinesi!“ zakliče Milka in Andrej ji pritrди.

„Oh, saj res, kako sem pozabila,“ pravi Hana in odhiti skozi vrata. Zunaj postoji za trenotek in pogleda vase in nekaj jo zaboli v duši. Pa potegne z roko preko čela in gre dalje. —

* * *

Vsi drugačni so zdaj dnevi. Hodijo na izlete, vozijo se po morju; ves dan zveni smeh po hiši in Andrej in Milka sta kakor dva otroka.

„Kakor dva otroka . . .“

Ko je Hana prišla prvikrat do teh besed, se je nasmehnila; ko jih je izrekla drugič, se je zamislila. In zdaj stoji pred velikanskim vprašanjem in ne vé, kaj je vse to, kako in kaj. Ko so bili zadnjič na izletu, je dejala kar nehote: „Čudno, kako se vidva ujemata, vse drugače nego midva.“ Komaj je izrekla te besede, že so jo spekle; prestrašila se je, prebledela in Andrej je mislil, da ji je slabo od prenaporne hoje. — Od tistega dneva ne hodi Hana več z Andrejem in Milko, pravi, da ji ni dobro. In Andrej je vesel in Milki je tudi prav.

Hana poseda doma in premišlja.

„Kaj je to? Nekaj je, nekaj — držim tisto nekaj v rokah, a ko si ga hočem ogledati bliže, se mi izmuzne iz rok. In spet prihaja in odhaja. Pa kaj je?“ — Rada bi bila dobre volje, a sredi smeha se ji prelomi beseda; rada bi bila živahna, a že namerjena kretnja omahne v začetku; rada bi bila brez skrbi kot preje, a tam globoko v duši nekaj gloje in gloje in kljuva ves dan in vso noč. — Andrej je razigran, je dobre volje, je vesel tudi s Hano; a Hani se zdi, zdi se ji, da je nekaj vmes.

Pa kaj, kaj? —

* * *

Hana je spet sama doma.

Sedi v sobi in bere. Bere, a misli niso pri tisti knjigi, begajo in tavajo vseokrog. Slednjič porine knjigo daleč od sebe, sklence roke v naročju, nasloni se nazaj in gleda v svetilko. Pogleda na uro.

„Moj Bog, že enajst je! In kje sta onadva?“

Tedaj zaškriplje pesek pod balkonom, sliši pritajene glasove, Hano izpreleti grozna misel, hoče vstati, a noge so kakor priklenjene, še glava se noče okreniti. Pa sunkoma vstane, da jo zaboli po vseh udih, in gre počasi na balkon. Stopi v kot v senco in se nasloni na ograjo. Vsa sključena, bolj čepi kakor stoji. Tam spodaj sta Andrej in Milka. Hana ju hoče poklicati, a nekaj ji drži glas v grlu, da je tiho in čaka. — Vidi, ali prav vidi? Andrej objema Milko in jo poljublja, — dolgo, dolgo. Hani se skrči srce, zapeče jo v glavi, še bolj se sključi, in kakor da mora vse to gledati, se ne more niti geniti z mesta. Ne razume vsega

tega, zdi se ji, da ni res, kar vidi. Gleda, gleda in ne razume in vendar razume. V glavi ji šumi in zdi se ji, kakor da je raztegnjena v neskončno širjavo in daljavo in je ni nikjer več in še vsa tu v groznih bolečinah. Potem se obrne, sede k mizi in potegne knjigo k sebi.

„Še bediš?“ vpraša Andrej in obstane ob mizi.

„Da, berem,“ pravi tiho Hana in gleda dalje v knjigo, in črke zaplešejo v divjem vrtincu po vsej strani papirja.

„Zakaj pa ne spiš?“

„Zakaj?“ —

„Ker je pozno!“

„In zakaj nisi doma, ker je pozno?“ pravi Hana in se še bolj zagleda v knjigo.

„Tako krasna noč,“ reče Andrej in stopi na balkon. „Ti pa sediš doma! Kako si čudna — vsa drugačna si —“

„Si opazil?“ odvrne Hana in pogleda v steno.

„Kaj?“ se začudi Andrej. „Zaspan sem, grem spat. In ti?“

„Kje je Milka?“

„Ah, ta že spi spanje pravičnega! Tako je trudna; daleč sva bila in lepo je bilo, da, lepo.“ In že se obrne in odide v spalnico.

Hana ugasi luč in dolgo strmi v temó. Potem leže, a vso noč se ji zdi, da je ni, da ni res, da živi. Da je nekje daleč onkraj vsega in je vendar prav v sredi neke velikanske groze, ki jo počasi vsrkava vase, vso — do zadnje kaplje krvi. —

V jutru pa vidi ves ta dogodek v milejši luči. „Neumna sem,“ se tolaži, „razposajena sta, nemara je bila vsesкупaj le igrača. In, no — in saj sta si vendar v sorodu! Tako natančna vendar ne smem biti, moj Bog!“ In gre spet po opravkih in hodi spet na izlete in izprehode.

Vendar, kaj je to? Ali se ne zastró Milki oči, ko vidi, da gre ona z njima? Ali ni Andrej čudno zamišljen in potrť v vseh teh dnevih? Ali ne iščeta oba, besed in so jima kretnje kakor prikovane? — Toda Hana noče verjeti svojim očem in ne svojim slutnjam. Gluha in slepa hoče biti; hoče, hoče, hoče.

* * *

Potekajo dnevi polni dvomov in polni groze za Hano. Komaj čaka konca počitnic. In vendar ne reče Milki niti besedice o svojih mislih; sram jo je. In študi neč omeni, da bi odšla domov. „Preide vse to, preide,“ se tolaži. „Andrej se bo spametoval in vse bo

spet dobro.“ Vse? — V srcu jo zaskeli in hujše ji je, kot kdaj prej.

Nekoč pravi Andrej:

„V kavarno bi šli. Pa ne vem, če pojdeš tudi ti? Tako nekam bleda si.“

„Bleda?“ Hana se začudi, a že zasluti misel, ki jo ima Andrej za temi besedami.

„Te boli glava?“ reče tudi Milka. „Ostani doma, kmalu se vrneva.“

„Pa kaj toliko skrbita zame? Zdi se mi, da mi ni ničesar nocoj,“ odvrne Hana in oči ji žare v tajni grozi.

„Pa vidim, da ti ni dobro,“ pravi spet Andrej. „Le ostani doma; kaj bi se mučila! Saj vem, da si rada sama in ljubiš tihoto in mir.“

„Če mi je že res slabo, torej,“ odvrne Hana in neka težka mora pade nanjo.

Milka jo objame vsa vesela, a ta se odmakne, da Milka nalahno prebledi in ji zadrhtijo roke.

„Vidiš, kako si nervozna. Pazi se!“ ji pravi Milka in odhiti iz sobe.

„Lezi malo, dobro ti bo delo,“ reče še Andrej in je videti ves vesel in potolažen. Poljubi Hano na čelo, a ko se ta strese pri poljubu, ji pogleda Andrej v oči in pravi:

„No, Hana, kaj . . .“

„Saj veš, Andrej,“ prekine Hana besedo.

„Vem, vem; sama si rada, zbogom!“ in že odide za Milko.

* * *

„Nemara se ne motim in se tudi zadnjič nisem motila,“ reče Hana čisto mirno sama sebi, se nasloni na mizo in podpre glavo z rokami.

„Kaj naj storim?“ Pa se zmedejo misli in hudo ji je, da bi se vrgla v morje. „Jasnosti, jasnosti!“ zakliče skoraj glasno in prične spet premišljevati. „Torej: on — vesel človek, dobro. Ona — naivna, mlada, dehteča. Dobro. — O, moj Bog!“ Pokrije obraz z rokami in solze zdrknejo po prstih. „Ne — moči, moči!“ In vstane in hodi po sobi. „Dobro. Andrej — lahek, vesel značaj, ki — priznaj si to, Hana! — ki, ah, ki je čutil neko težo v meni, ki sem mu preresa, prežalostna, pre — prečudna, ha, ha, ha!“ Nasloni se za trenotek na stol in gleda v preprogo, pa spet hodi

dalje in dalje, hodi, kakor ujeta v železno kletko strašnih dvomov. „Dalje, Hana, kaj dalje!“ ji šepeče neki tajni duh. „Dalje? Da, dalje. Pa kam, moj Bog, kam?“ zakliče v obupu in se zgrudi na obraz na zofo in zaihti. Slednjič se skloni in obsedi. Ustnice se pretegnejo v obupen nasmeh. „Dalje? Nič. Morda —“ Spet se hoče tolažiti, a to pot je črna tema krog nje in ne vidi konca in ne poti. Potem se odpravi v spalnico.

* * *

V polsnu se predrami.

„Kaj šumi krog mene?“ Pogleda in vidi senco. Kri obstane v žilah. „Kdo je? Andrej? In kaj hoče?“ Oblači se, tiho se splazi do vrat in — Hana hoče krikniti, a glas ne more iz grla. — Vrata se odpro in pripro. Potem je vse tiho. — Hana skoči s postelje, nagloma vrže obleko naše in neka slutnja ali kaj — jo vodi do Milkine sobe. Prisluhne. „Kaj ni to šepetanje? Torej je res? Je res?“ Hana se prime za glavo, počasi zdrkne ob vratih in čepi na pragu. „Kaj bi zdaj? Ah, saj ni res, saj sanjam!“ Drgeta v mrazu, ki ji gre preko vseh kosti, siloma tišči robec na usta, da ne zavpije na ves glas. „Kaj zdaj? Krik — revolver — smrt — o, moj Bog!“ Sključi se popolnoma, a v sobi šepetanje, šepetanje . . .

„Joj, Hana, kaj zdaj?“ Že hoče prijeti za kljuko. „Ne!“ — Siloma se odtrga od vrat in se splazi do spalnice. Mrzel pot jo oblije in potem ji zažari obraz v peklenškem ognju in srce bije, bije, čisto glasno bije, kakor bi hotelo skočiti iz prsi. Zagrizne se v blazino in omotica jo obide. —

Ko se prebudi, je svetlo jutro, in Andrej spi in blažen smehljaj mu igra krog usten. Hani je čudno. Neko zlobo začuti v sebi. Stopila bi k Andreju in bi ga udarila naravnost v tisti srečni obraz. Ne — spet ji je, da bi se vrgla čezenj in ga poljubljala do onemoglosti in do smrti.

Hitro se obleče in odide v Milkino sobo. Ta leži vznak in roke ima prekrižane pod glavo in začudena pogleda Hano.

„Ti? Že zdaj? In kaj — tako bleda si —“ govori nekako v trepetu in se skloni in opre na komolec.

Hana obstane ob postelji. Grozna je. Živ ogenj ji polje iz oči, ustnice so blede in ves obraz je kakor iz kamena.

„Tako bleda? Saj si mi dejala snoči, da sem bolna; no, zakaj povprašuješ. Sicer pa, saj veš —“

„Kaj bi vedela?“ pravi nekako v strahu Milka.

„Veš — in tudi jaz vem,“ govori zamolklo Hana in kakor nož režejo njene besede.

„Govori razločneje, zdi se mi, da ti ni dobro,“ povzame Milka in strašna slutnja jo obide.

„Vidiš, Milka,“ govori v trepetu Hana, „ženska sem, kakršna bi ne hotela da sem. Ni mi do smeha in lahkih besed. Le eno, eno imam: globoko, globoko ljubezen. In ti, ti si ženska, kakršna je vseč vsem. Zato — saj veš, ne bom ti ponavljala dogodkov!“

„Dogodkov?“

„Da. Le to: takoj pojdi domov!“ Hana se sesede na stol in čuti, da je led v njej.

„Kako misliš, kaj veš?“ pravi v strahu Milka.

„Vse vem, vse. Razumeš? Nocoj —“

„Nocoj? Joj, Hana!“ Milka skoči s postelje in poklekne pred Hano in se oklene njenih nog. Hana strahoma vstane.

„Ne, ostani, Hana! O, jaz, Hana! Odpusti, odpusti! Jaz ne morem, ne morem . . .“

„Ti, ti ga —“

„Ljubim ga, ah, tako ga ljubim!“ In pade na tla in zajoka na ves glas.

Hani je motno pred očmi. Opre se ob steno.

„Danes moraš odtod — takoj — in zdaj zbogom. Ne želim več besed.“

„Hana, odpusti, Hana, jaz ga ljubim!“

„Danes moraš odtod.“

In Hana odide vsa grozna in še srce ji ne bije.

* * *

Zvečer je Hana sama.

Tudi Andreja ni več.

LISTEK.

„Veriga“. Ljudska zgodba v treh dejanjih. Spisal F. S. Finžgar. — Pisatelj je označil najprimernejše sam svoje dramsko delo, češ, ne mislim vam podati kake globokoumne drame z rafiniranimi zapletljaji ali pretresljive tragedije, temveč priprosto ljudsko zgodbo, v kateri je v dialogu nanizanih nekaj dogodkov iz podgorske vasi. Vzemite stvar kot tako. Ne iščite v njej nekaj, česar nisem mislil podati, topot se zadovoljite z zgodbo, napisano brez posebnih ambicij. —

Zakaj res je, da je „Veriga“ knjižna drama, ki sem jo gledal pred leti v „Dom in Svetu“, ki pa jo je pisatelj priredil za oder, in sicer s tolikim razumevanjem, da je pri premieri dosegla uspeh. Vsebinska te zgodbe je vsakdanja. Gre za verigo, ki jo pobere kmet Marko tik Mejačevega kozolca, in ki jo spozna za svojo last, izgubljeno pred desetimi leti. In iz tega zavrhvi vihar, prepir in strašna jeza. Divje kmečke strasti butijo na dan, kar nenadoma se razpalijo grmade sovraštva in besnega gnjeva, dokler zopet vse nenadoma ne utihne s smrtjo deda Primoža, ki strmoglavi v krnico, kamor je zalučil nesrečno verigo, provzročiteljico jeze in gorja. — Motiv je majhen, dejanje neznanostno, in še to bi bilo neverjetno onemu, kdor bi ne poznal našega kmeta. Ali njemu zadostuje beseda, da se zbudi v njem sovraštvo do groba, zakaj ošabnost in trma teh ljudi, kakor jih opisuje pisatelj, je brez meje. Ne dejanje in ne motivacija in ne dramska napetost ni „Verigi“ pripomogla do častnega večera, temveč dobra karakteristika nastopajočih oseb in živ, izklesan jezik, naravna govorica, lapidarnost in plastika, s katero se izražajo ti kmetje. In zato se mi je zdelo skoro škoda, da ni pisatelj porabil tega bogastva, tega klenega zrna za boljšo in bolj hvaležno istorijo. In zdela se mi je „Veriga“ kot nesorazmerno razvito dete: velika glava na slabotnih nožicah.

Kmetje, kakor jih je podal Finžgar, so verne fotografije iz življenja na Gorenjskem. Kmeta-preparača sta dve ošabni trmi, vse izgine pred njuno bahavostjo in prevzetnostjo. Imeniten je tudi Drnolec, tip hujskača in kmetskega intrigaanta, ženin gorjanec Boltežar, svetopisemski ded Primož in tudi ženske osebe so risane značilno in dosledno.

„Veriga“ je tretje Finžgarjevo dramsko delo, ki se je igralo na ljubljanskem odru in brez dvoma najboljše, dasi še zmeraj ni tisto, česar pričakujemo od pisatelja. To je lepa obljuba — in lahko smo prepričani, da jo bo izpolnil.

Uprizorjena je bila „Veriga“ z vso skrbnostjo in umetniško ubranostjo. Vlogi razsrjenih kmetov sta igrala gda. Nučič in Bratina s pristno robotstjo. Ga. Juvanova je bila kot Micka pravo kmetsko dekle.

Pisatelja je pozdravljalo občinstvo z ganljivo mladostno navdušenostjo in mu poklonilo lep venec. G.

P. Stanislav Škrabec, Jezikoslovni spisi, I. zvezek, 3. snopič. Izdala in založila „Leonova družba“ v Ljubljani. Ljubljana 1918. Tiskala Katoliška tiskarna. Str. 241—400.

Tretji snopič podaja vsebino platnic „Cvetja“ nekako od polovice IV. do polovice IX. letnika. So to v nekem oziru najboljše Škrabčeve jezikoslovne drobtinice. Ravno radi tega, ker obdelava v kratkih člankih celo vrsto različnih podrobnosti, ni mogoče, da bi o vsem podrobneje govoril, pa tudi ni treba, ker se itak v svojih slovenskih študijah vedno oziram tudi na Škrabčevo mnenje in razlago tega ali onega pojavnosti in ker zaslužijo novo oceno pravzaprav le novi dostavki. Širše občinstvo bo predvsem zanimal odstavek „Zakaj ginemo?“ (str. 283 — 303); žal, da Škrabec ni podal celega svojega „pisma“ gosp. dr. Č. v. C., da manjkajo tako zanimivi in za Škrabca kot človeka tako karakteristični odstavki, ki jih bereš v „Cvetju“, V. 8—10, in ki jih je Škrabec v novi izdaji nadomestil z novim, motnim dostavkom (str. 300 — 303), s čimer se je uresničila bojazen, ki jo je izrazil dr. J. A. Glonar v oceni 1. snopiča (gl. Ljublj. Zvon, XXXVII. str. 163). Želim pa, da bodoči urednik to popravi.

In še nekaj! Vojne je konec, urejeno življenje se počasi pričinja. Zdaj ni in ne sme biti več izgovora na nedostatke v opremi tiskarne. Radi tega naj se opusti starinsko diakritizacija in prihodnji snopič naj že sprejme običajne (hrvaške) naglasne znake namesto na različne plati obrnjenih vejic in naj vpelje tudi sicer moderno, splošno rabljeno transkripcijo. Ta zunanji, praktični napredek bo delu samemu in vsem jezikoslovcem v korist; branje Škrabčeve transkripcije in naglaševanja je zamudno in nejasno, nepregledno, baš radi tega, ker diakritizacija ni zgrajena na enotni podlagi, marveč sloni le na tipografskih nedostatkih.

Samo par opazk* hočem dodati. Naravnost čudno je, kako je Škrabec vzljubil svojo razlago o postanku slovenske vprašalnice *kaj* (po njem iz *čvga-čga — čka — ka+i), ki je popolnoma nemogoča: 1.) noben slovanski jezik nam ne potrjuje eksistence oblike *čvga; 2.) čga bi dalo v slovenščini le džga ali pa, pod vplivom začetnega *k*- vseh vprašalnic, *kəža (kakor imamo v Logatcu *kəžaw* iz *čgaw*, *džgaw*, *žgaw*), nikakor pa ne *čka, ka. Čeprav je tudi v drugih slovanskih jezikih prvotna genitivna oblika nastopila za našo vprašalnico, s tem še nikakor ni rečeno, da mora tudi v *kaj* tiskati genitiv. Pa če bi že bil, bi to prej bilo možno pri genitivu *kogá* (*koga* — *kəga* — *kga* in slednjič *ka* in *ga*; obe obliki ima borovniško narečje), vendar je vsled starosti vprašalnice *kaj* nemogoče misliti na izpad samoglasnika -o-. Škrabec smatra Bernekerjevo razlago (Slaw. etym. Wrtb., str. 673; *kaj* je nom. plur. neutr. debbla *ko-*, torej *ka+* partikula -i) za mnenje brez dokaza, kar velja v prvi vrsti pač za Škrabčevo razlago. Deblo *ko-* se ne rabi le za osebe, marveč tudi za reči kajti stari česo hrani to deblo v sebi; isto deblo najdemo tudi drugod pri adverbih, prim. grški π.σ.; tudi plural ni nikakršna ovira, ker imamo podobne jezikovne okamenine v indoevropskih jezikih zelo pogosto.

Pri svoji razlagi je hotel Škrabec pojasniti tudi *vucke* ogrskih Slovencev, kar ga je zavedlo k temu, da je sprejel nemogoče glasoslovne zakone; ta debata je zdaj že končana (gl. Asbóth, Arch. f. slav. Phil., 33, 321 sl.), dasi je hotel Škrabec navsezadnje reči, da je tudi on tako menil, kakor so mu drugi pozneje dokazali (gl. Cvetje XV. 3 in XXVIII.). Ista usoda je zadela tudi njegovo razlago sterkslov. *togo* (str. 340 sl.); danes, ko poznamo malo bolje indoevropske jezike in ko nismo več tako ozkosrčni, da bi vse razlagali iz staroindijskih tvorb in iz ene same praoblike, bi se osmešil, kdor bi še trdil in

celo dokazoval nemogočnost, da je *togo iz tasja*. S tem pa so odpadle vse paralele, ki jih je Škrabec navajal za prehod glasu *j* v *g*, ki naj bi mu dalje pomagal pri razlagi prehoda *g* v *k* (*čga — čka*). Vso to starinsko robo bereš danes na str. 327 — 344 brez pripomb razven one, ki želi (dasi ne more) ovreči Bernekerjevo razlago, tako da sklepaš, da je Škrabec še celo zdaj imel svojo razlago za pravo. Zdi se, da je sam čutil, da ne more biti vse tako prav in tako mu je kot zadnje utemeljevanje ušla naivna trditev: „Mogla je, in torej je.“ (str. 331, pod črto).

Škrabca tudi ni prepričala moja razlaga dveh nedoločnikov v slovenščini, dasi pravi sam, da po glasoslovnih zakonih krajši ni mogel nastati iz daljšega (str. 247). To priznanje je zame dovolj, da sklepam, da Škrabec ni mogel ovreči mojega dokazovanja; da bi si pa le rešil svoje mnenje, je še malo pokramljal, ne da bi mogel kaj dokazati. Ako pravi, da je iz *trpěti* (piki na samoglasniku rabim za znak kratkega padajočega poudarka) moglo nastati (dokaza za to seveda nima) *trpět*, tedaj se pač ni zavedal, kaj da s tem trdi, namreč to, da je kratki infinitiv že eksistirал v dobi prehoda: *kráva v kráva*. Kdaj je to bilo? Tega sicer ne moremo natanko povedati, vendar govori naglasna ustaljenost XVI. veka ter izpremembe naglasov *dúša, kóza* za precejšnjo starost teh naglasnih izprememb. Dalje je bila oblika *trpět* v jeziku že pred prehodom kratkega *e* v *i*, ki ga imamo že v začetku XV. stol. (conf. gen.). Tudi če rečemo najmanj, t. j. XIV. stol., je že Škrabčevo mnenje nemogoče, kajti *-i* v tem času ne bi odpadel, torej tudi *trpět* ne more biti iz *trpěti*. Ako pa Škrabec vprašuje, zakaj imamo poleg *trpět* tudi že *ljubit*, je to vprašanje pač odveč, ker sem nanj že odgovoril v Arch. f. slav. Phil. 37.; seveda navsezadnje lahko vprašam: zakaj pa imamo poleg *bogăt* tudi *bógat*? Odgovor je enostaven: imamo, in ta čudež ni nepojašnjen. Različne naglasne faze niso vedno izključno vseh narečij okupirale in tudi v enem in istem narečju so se različne faze druga poleg druge ohranile do danes, prim. *vodà* poleg *nóha* (v rožanskem narečju) *kòtu* poleg *vodà* (v Bohinju), pri zgodovini tehle faz: *vodà-vòda-vóda*. Škrabčevo vprašanje: „Ako je bilo zadosti *ljubit*, h čemu bi se bilo dalje govorilo *ljubiti*?“ je dokaj naivno; nasprotno vprašam: zakaj pa se še danes govori infinitiv na *-ti* na Gorenjskem, ki vendar pozna moderno vokalno redukcijo, in zakaj imamo v dolenskih narečjih še danes oba infinitiva, ako je zadosti samo kračji? Zato, ker so to le sedanji končni rezultati dveh starih oblik. Za dvojno tvorbo slovenskega nedoločnika govore tudi zapadnoslovanski jeziki, gl. Mikkola, Beton. und Quantität in den westslav. Sprachen, str. 87 sl.

O Trubarju ima Škrabec malo preveč sentimentalne nazore in brez dokazov ugovarja mojemu mnenju: „daß auch Truber der Sprache eine gewisse Zwangsjacke angelegt hat.“ Ako je Trubarjevo narečje imelo obliko *vmrit* (in to je jasno), zakaj piše vedno *vmreiti*? Zakaj je le v pesmi sprejel *vmrit*? Zato, ker mu je tu število zlogov zabranilo rabiti *vmreiti*. Zame je to dovolj jasen dokaz, da je Trubar vedoma rabil le daljši nedoločnik, da torej ni pisal vedno tako kot je govorilo narečje. Moti se Škrabec ako ima Trubarja za malo večšega moža; bil je to jako dober filolog svoje dobe. Mar Trubar svojemu narečju ni delal sile, ko je pisal *-e-* namesto *-ei-*, ko je pisal *deete* (C 55: A 5 b), *osleepi* (imperativ; T60: 18 b), pa je govoril *dejte, oslejpi*? Že Trubar je imel težnjo po uniformiranju in je zato pisal (dasi nedosledno) po gotovih normah, kar sem imenoval „eine gewisse Zwangsjacke.“

Škrabec se ne more sprijazniti z mojim mnenjem, da prislovna oblika *kje* ni nikdar eksistirala (str. 386). Cusanijevi *kie* potrjuje njegovo razlago prav toliko, kolikor *kje* pri Cankarju ali Župančiču. Škrabec bi moral tudi malo drugače utemeljiti prehod glasu *d* v *j*, ker stavek „nastal pa je tisti *j* iz *d*, zato, da se ohrani začetni *k*“ je le trditev, prikrojena za njegovo razlago, a prav nič dokazana. Poglejmo si, kako pišejo in govorijo Slovenci nekdanji *k_vde*: *kei* (Trubar), *kej* (Dalmatin, Znojilšek, Hren), *ke* (Stapleton), *ky* (Krelj, Skalar, Kastelec;) v narečjih pa imamo: *kej* (Dolenjsko), *čōj* (iz *kej*); Rožna dolina na Koroškem); *ke* (Belakrajina), *če* (iz *ke*; Gorenjsko); *ki* Notranjsko, spodnje Gorenjsko), *či* (goriški Kras); *gde* in *ke* (Središče na Štajerskem); *kej* in *gej* (Slovenske gorice). Iz *k_vde* je moglo po glasoslovnih zakonih nastati le **kde*, iz tega le *gde*; ker pa je govor hotel ohraniti začetni *k*- (radi stalnega *k*-vseh vprašalnih zaimkov in prislovov), se je moral *-d-* asimilirati in slednjič izpasti (prim. k tej asimilaciji že navedeni *ka* iz **kga*) in tako je nastalo *ke*, ki je dobilo še splošno rabljeno partikulo *-j* (ne v vseh narečjih), torej *kej*. Drugod je *k_vde* že zgóđaj sprejel končnico *-y* (prvotni instr. plur.), torej *k_vdy* — *gdi*, kar ima tudi Trubar (C II: 397), oziroma radi tendence, da se *k*- ohrani, **kdi* — *ki*, ki je v narečjih, nagujenih k palatalizaciji soglasnikov (tako goriški Kras) dalo preko *ki* današnji *či*. Le tako moremo razložiti Trubarjev *nikir* (T 82: 156) poleg *nigdir* (C II: 59), slovenjegoriški *kej* (*k_vde* — *kde.kte* — *ke+j*) poleg *gej* (*k_vde* — *gde* — ali preko *dge*, prim. hrv. *dge* v starejših spomenikih, ali pa potom asimilacije — *ge+j*), ne da bi vstvarjali nov, nedokazljiv zakon o prehodu *d* v *j*.

Radi interesantnosti še nekaj. Od Matice Slovenske sem prejel rokopis Štrekljevih predavanj o historični slovnici slovenskega jezika, da ga z dr. A. Breznikom pripravim za tisk. Radovednost me je gnala, da sem šel gledat, ali je Štrekelj kje kaj govoril o naši besedi. Prav nič čudnega, da sem našel le potrdilo svoje razlage. Štrekelj pravi: „Dalje nahajamo ta zaimek (mislil na deblo *ko-*) v adv. *kje*; tega nam je izvajati iz **k_v-žde*, **k_v-dje*. [To je seveda napačno, kar se je že Štreklju zdelo]. Drugod (misli: v drugih slovenskih narečjih) se glasi ta zaimek (pravilneje: adverb) *k_vde* = *gde*. Slovenci imamo torej, kakor vse kaže, izhajati iz dvoje podstav, kar je kajpada nekoliko sumljivo za tako majhno ozemlje.“ Razlaga potem Trubarjev *kei* iz **k_vde*, kar spriče tako običajnega dostavka partikule *-j* v slovenščini ni niti potrebno in je z ozirom na rožanski *čōj* iz *kej* (tu ni refleksa *ej* za dolgi *ē*) tudi napačno in pravi nazadnje: „Pisava *kje* bi bila potem le umetna, ker se govori le *ke*, *ki*, *či*.“ Tudi Štrekelj torej ni veroval v eksistenco oblike *kje*.

Dr. Fr. Ramovš.

Peter Bezruč: *Šlezke pesmi*. Z avtorjevim dovoljenjem iz češčine prevel Fran Albrecht. Izdala in založila Slovenska Socijalna Matica. Tiskala Zvezna tiskarna v Ljubljani. 1919. XVI—102 str. Cena 7 K.

Peter Bezruč (pravzaprav Vladimir Vašek) je ena najznačilnejših in najzanimivejših prikazni novejšje češke literature. Visoka umetnost, ki se razodeva v njegovih — maloštevilnih — pesmih, kaže pravega poeta, nekaka intuitivna globina njegovega pogleda v svet pa proroka, ki včasih naravnost z biblijsko gesto odgrinja zastore v bodočnost. Njegovo delo je brez pravega sledu in škode preživelo dosedanje preobrate na Češkem, saj jih je deloma že napovedovalo. Prej smo zrlili v njem pred vsem nacijonalista; danes vidimo,

da zveni v njem menda še mnogo bolj jako socialna struna, da je vse njegovo delo prav za prav samo orjaška uvertura oni igri, ki nam jo doslej še vedno zagrinja spuščeni zastor. Igral se bo njegov tekst, to vidimo, dasi ne vemo, v čigavih rokah bo režija. —

Prevesti takega poeta na naš jezik, gotovo lepa in hvaležna naloga. Pri tej izdaji so sodelovali štirje: Čeh dr. V. Martínek je napisal lep informativen uvod, ki ga je poslovenil K. Schweiger, med Albrechtovimi prevodi je priobčenih tudi troje Župančičevih. Razen dvanajstih pesmi so preložene vse, ki so natisnjene v izdaji društva čeških bibliofilov v Pragi (1911), samo s to razliko, da je v prevodu njih razvrstitev v drugem delu knjige nekoliko drugačna.

Prevodi sami so zelo različne vrednosti, po večini precej oddaljeni od one višine, ki jo človek sme pričakovati pri takem delu. Saj pa tudi ni lahka stvar prevajati Bezruč: njegova dikcija je včasih naravnost kiklopska, kondenzirana, včasih zopet vulkanska, eruptivna, drugič preprosta, nežna, tako da mora prevajalec obvladati precej obsežno skalo izrazov v svojem jeziku, če hoče v prevodu podati vsaj kaj približno enakega. Težave dela povrh tudi jezik, ki ima precej izrazov iz narečja, tako da ga tudi izobraženi Čehi včasih težko razumejo in da se mu mora dodajati naravnost razlaga težje umljivih besed. Prevajalcu, ki si vseh teh težkoč ni svest in ki se ne zna postaviti v neko kritično, zavedno distanco od teksta, zvenijo ob prevodu vedno verzi originala v ušesih, tako da se brzo zadovolji s svojim prevodom, ne da bi pomislil, kako bo njegov prevod učinkoval na osebe, ki jim izvirnik ni znan. Začetnika motijo v takem slučaju tudi besede in fraze, ki se v češčini glase enako kakor pri nas, pa imajo čisto drug pomen in večkrat, kar je pri pesmi mnogo bolj važno, tudi drugačen zvok.

Takih reči je v tem prevodu več ko bi jih smelo biti. Takoj na prvi strani bo navaden človek razmišljal, kaj so „Šlezke pesmi“ (šlezjske, iz Šlezije), ravno tako je stavek „Jaz pozdravljam goreče Vas“ (I) pravilen samo v češčini! Enaki čehizmi so „v nas“ (1 — nam, „pri nas“); če prepíše češko posvetilo „F. Ernestovi“ (8) naravnost v slovenščino, si posvetil pesem, ki je v izvirniku posvečena možu, v slovenščini ženi! Bezruč pravi, da se je Lysá „vzdignila do oblakov“, tukaj pa stoji „iz mraku je Lisa vstala (14)“ in „pali so na stran mrakovi“ namestu „oblaki so se prevalili na bok“ — vse to zaradi tega, ker pravijo Čehi *mrak* oni reči, ki ji mi pravimo *oblak*.

„Jasni to zajci in srnice so
jasnega markiza Géra“ —

te verze (37) razume v prevodu prav le oni, ki vé, da pomeni češki *jasný* pri nas *plemenit*, *zlahten*. „Sviadnov, ves panen“ ni „Svjadnov, ves grajski (48)“, ampak „Svjadnov, vas (polna) dekličev, deklet“; beseda „panna“ je prevajalcu menda sploh neznana, ker prevede (82) „panny“ z „gospe“, dasi bi mu že kontekst moral kazati, da tu vsled tega nekaj ni v redu. „Zapomenout“ se ne pravi „spominjati se (66)“, kakor tudi „zapomněni“ niso „spomini (67)“ ampak baš narobe! „Žně“ ni „žetev (69)“, ampak „žetve“, ali vsaj „dve žetvi“, češki „bor“ je naš „gozd“ in ne „bor (69)“, kakor tudi „muže“ ni „može (82)“ ampak „moža“. Češki „chrám“ ni naš „hram (83)“, ampak „cerkev“, kakor tudi češko „zašlého národa“ ni to, kar naše „zašlega naroda (89)“. Češka „routa“ ni naša „rovta (95)“, dasi za njo ne vem primerne botaničnega imena.

Ena napačna beseda naredi v prevodu dovolj zmede in škode, kaj pa tam, kjer so krivo prevedene cele fraze, tako da dobi prevod vse drugačno vsebino, ko jo ima original. Beseda „pyšný“ dela prevajalcu težave: enkrat mu pomeni „strog (1)“ drugje prevede „sedlák . . . trochu pyšný proti městským lidem“ — da se ta *ponosní, oholi, nadutí* kmet „malo pred meščanom *stídi* (2)!“ Kako so ljudje „zrli . . . neznani cvet in sveži vonj vijolic (ali je mogoče vonj — zreti?) (12)“, to razume tudi samo oni, ki vidi, da je tukaj izpadla besedica „čili“, ki stoji v izvorniku in pomeni „duhali.“ „Smutek“ ni „slà (12)“, ampak „žalost!“ „Ostravica vrbe ruje, prst in žito nosi (49)“, v izvorniku pa „Ostravica trga breg, vrbe ga branijo, zemlja rodi žito!“ „Ze zadu na nohou“ ni „S hrbta do nog (55)“, ampak „zadi na nogah, na petah!“ „Shýbám já čelo, hříšný kříž zrobím“ se ne pravi po naše „sklonim jaz čelo, križ grešni izrezljam si“ ampak „pokrižam se (skesano) kakor grešnik!“ Bezruč očita markizu Geru, da so mu tako mili možje, ki „znajo samo plesti venec iz trnjevih rož in samo ubijati moj narod“, v Albrechtovem prevodu (90) pa patetično apostrofira Gera s sledečimi besedami:

„Ko bi moj narod ti znal vsaj zatreti,
ko bi vsaj vence ti s trnja znal viti!“

„Didus ineptus,“ pravi Bezruč „zhas jak zhasla alka, jak zahyne kivi“, Albrecht pa posloveni: „in pal je kot alka, poginil kot kivi . . . (94).“ Kivi pa še ni izumrl, tega tudi Bezruč ne trdi, ampak samo, da enkrat *bo!*

Značilen primer površnega prevoda je „Pjetvald (40)“, na njem se vidi, da prelagatelj situacije sploh ni razumel, ker se je spotaknil na tretjem verzu, ki ga ni razumel.

„Dombrovský Peter domov je vihral,
dékle pred njim je bežalo.
Kdor peljal se iz Pjetvalda, kjer je kdo stal —
v hipu vse v prah je popalo.“

Izvornik pravi preprosto: Dombrovský Peter se je s Poremba napotil (proti domu), pred njim je teklo (po cesti) dekleta. *Nekdo* se je pripeljal iz Pjetvalda in kjerkoli je kdo stal, se je takoj poklonil do zemlje. Dekleta bi kmalu prišlo pod voz, reši ga Peter, toda pri tem ga gospod, ki sedi v kočiji, česne z bičem črez lice. Bezruč pravi Petru: Nikari sedaj ne vračaj, počakaj, prišel bo dan, ko bo ves svet v plamenih, ko bomo ustavili gosposke konje, rekli: Ven iz voza! — in takrat boš vrnil ta dolg! V Albrechtovem prevodu pa je deklica dobila udarec z bičem in poleg tega se zdi, da je Dombrovský krivec, dasi se je njemu zgodila krivica. Menda zato v prvem verzu „*vihra*“ in menda zato stoji v predzadnjem na mestu energičnega „Pša krev, z vozu ven!“ precej brezbarvno „Pšakrev, na plan!“

Kjer so tehnične težkoče že v originalu, je delo prelagatelja seveda še bolj težavno. Albrecht se jim je ognil večkrat, nego je to sicer prelagatelju dovoljeno. Ne drži se vedno razporedbe rim, kakor jo ima izvornik; verz po potrebi podaljša, če ne more povedati vsega v oni meri, ki jo ima izvornik. Bezruč zgradi kitico, v katero stisne ves svoj stud pred potujčenimi šolami na ta način, da postavi vanjo besedo „kurvy“. Pa je ne napiše, ampak postavi rime tako, da vsakdo čuti, da mora ta beseda stati na koncu kitice, kjer stoje pri njem samo tri pike. Albrecht pa posloveni (7):

Plumlov! — Iz šlezkih potujčenih šol
kurbe rasto in capini . . .

Tukaj je zabrisan močan efekt originala, ki je v tem, da je ves bes, stud in gnev izražen v zadnji, močno povdarjeni, toda potlačeni, požrti besedi, ki je tukaj stopila na začetek verza. Zato pa imamo verno iz originala prenešene tri pike, dasi tukaj nimajo nobenega posla več! — Enaka tehnična težkoča je v pesmi „Dva grobarja“, v zadnjih treh kiticah (28). Bezruč hoče z enako igračo v rimah stigmatizirati dva sovražna tujca na ta način, da z rimo v drugem verzu omogoči ugeniti ime, ki naj stoji na koncu četrtega verza, ki ga pa on ne napiše. Pri njem se glasi ena kitica:

Žil bych bogat jako Midas,
bez starosti jako négr,
jenom umět kohos šlapat,
jen mít jméno . . . [n. pr. *Kaltenegger*].

Enako je zgrajena druga kitica; v tretji pa Bezruč pové, da bodo menda njegovi rojaki pod Ostrovico že znali najti ti dve rimi. Albrechta je nekoliko zapeljala izdaja čeških bibliofilov, ki stavi za „jméno“ vprašaj, ne pa tri pike. Prva izdaja, ki jo je zbral nekdanji praški „Čas“, je na enak način otežila rešitev te pesniške uganke. Take reči je pri prevajanju bolje izpustiti, ko pa se vbadati ž njimi. Če pa je že prevedel, pa bi v četrti vrsti na vsak način moral reči po naše „in se pisal . . .“

Značilni, Bezruč lastni ritem dela prelagatelj posebne težkoče. Albrecht je v svojem „Epilogu (99—101)“, v katerem se je lahko svobodneje kretal, res pokazal, da ima čut zanj, v prevodih samih pa se ni ravno potrudil. Najbolj očitno je to na njegovem prevodu Maryčke Magdonove, v katerem operira Bezruč s svojimi daktili, ki so mu izrazito tehnično sredstvo za žalostno monotonijo (prim. „Moja melodija“). Pustil je v tem prevodu celo tak verz, kakor je „S tira se zvrnil je voz poln oglja.“

Vsebinske finese so tudi po večini zabrisane; ne bom jih razbiral vseh, samo na eno bi rad opozoril. Bezruč pravi, kako mu je nekoč neka ženska rekla: „Vi ste dobrega srca in z vami bo srečna vsaka žena —“, Albrecht pa je poslovenil:

Vi dobrega srca ste,
bilà bi z Vami srečna vsaka žena —

Tako je torej prvotna intimna, globoka izpoved, ki sega prav do onih mej, do katerih lahko gre ženska moškemu nasproti, zelo nespretno prelita v banalno frazo, ki se je ogibljejo celo ne ravno duhovite kokete. —

Danes se pri nas mnogo prevaja in še več se bo. Pri tem pa se ne sme pozabiti, da prevajanje nikakor ni lahek posel, kakor tu ali tam kdo meni. In da je treba tudi tuje delo traktirati z nekim rešpektom in spoštovanjem, ki ga človek želi za svoje lastno delo. Upajmo, da bo Bezruč kedaj doživel novo izdajo, iz katere ne bo sijal k nam samo „sled sence zarje“ njegove lepote, v kateri bo vendar nekaj več onega pravega Bezruča, ki zveni v njegovih čeških verzih.

J. A. G.

V. imenik knjig javne ljudske knjižnice „Gospodarskega in izobraževalnega društva za dvorski okraj“ v Ljubljani. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1917. 155 str. Cena 70 v.

Vojna leta so, kakor marsikaj drugega, zavrla tudi naše ljudsko knjižništvo, ki se je dotlej tako lepo razvijalo. Tembolj je človek vesel, če dobi v roke tako obširen katalog ljudske knjižnice, ki je izšel sredi vojne in ki priča, da so si naše ljudske knjižnice ohranile med vojno dovolj moči za one velike naloge, ki jih čakajo v novi dobi. Vsak tak katalog je zanimiv inventar kulturnih sredstev in nekaka bilanca prosvetnega dela, ki ga je knjižnica izvršila. Vsaj biti bi moral tedaj, ko se število knjig dvigne nad neko normalno višino in ko mora biti katalog ne samo komoden vodnik za občinstvo in pomoček pri interni manipulaciji, ampak letopis z nekakim dvojnim Janovim obrazom: eden gleda nazaj v preteklost, drugi išče v bodočnosti novih sredstev in poti.

Ta katalog je, dasi že peti, ostal še vedno na precej primitivni stopnji praktičnega pomočka. V tem gre tako daleč, da prinaša tudi naslove posameznih važnejših razprav po raznih zbornikih. Zato bo ta katalog lahko rabil tudi znanstvenik, ki bo ž njegovo pomočjo mnogo prej dognal, v katerem letniku „Ljubljanskega Zvona“ se nahaja n. pr. kak Kersnikov roman ali v katerem „Letopisu Maticе Slovenske“ kak Parapatov ali Vrhovčev članek, ko pa če bi listal v posameznih letnikih. Ta uredba mora ostati tudi v bodočih izdajah in se mora še bolj izpolniti.

V glavnem pa bo treba ves katalog urediti popolnoma na novo. Danes je urejen po precej slučajnem kriteriju, namreč po jezikih, v katerih so posamezne knjige napisane. Knjižnica, ki ima nad 9000 del, pa lahko že nekaj več zahteva od svojih članov, to tembolj, če ji taka uredba kataloga sami koristi. Največji oddelek je sedaj „nemški zabavni“, ki šteje 4898 knjig in ima tako močno absolutno večino. Ostali oddelki si slede v sledečem redu: slovenski zabavni oddelek za odrastle (2764), slovenski zabavni oddelek za mladino (756), „slovenski podučni oddelek“ in „hrvaške knjige“ imata enako število knjig (225), najmanjše število knjig pa izkazuje nemški podučni oddelek — samo 190, kar je v primeri s številom knjig v nemškem zabavnem oddelku nenavadno malo. To razmerje je tako nenavadno in nezdravo, da bi knjižnica že zdavna morala skrbeti za to, da bi se popravilo. Prvih štirih imenikov knjig nimam v rokah in vsled tega ne morem reči, jeli postalo to nezdravo razmerje jasno že prej ali šele sedaj in v koliko se je knjižnica doslej potrudila, da bi ga odpravila. Imenik sam ne prinaša nobenih statističnih podatkov o dosedanjem življenju knjižnice, kar je škoda, ker se zdi, da jih knjižnica sama sploh ne zbira. In vendar bi bili tako potrebni. Ljudski knjižnici ne more biti vse eno, koliko sredstev ima na razpolago in kako so se porabila za posamezne oddelke, kakšna je izobrazba njenih članov, katere knjige jemljejo in katere pri njej iščejo, koliko in kakih knjig dobiva v dar, kakšno je razmerje statističnih števil v teku let in tako naprej. Vse to daje vodstvu knjižnice dragoceno gradivo na razpolago, s pomočjo katerega lahko presodi, kaj ji je treba in na kaj mora gledati, skratka: da si uravna in določi vse to, kar imenujemo knjižničarsko politiko. Da so taki podatki dragoceni tudi za knjižno produkcijo, o tem ne more biti nobenega dvoma.

Slovenske knjige skuša knjižnica imeti kolikor mogoče vse, kar je popolnoma zdravo načelo, če se omeji pri tem na ona dela, ki imajo še danes

životvorno moč za širše sloje in niso samo za to, da delajo v statistiki parado. Pri vseh ostalih knjigah pa se mora knjižnica umno omejiti in smotreno izbirati. To je sicer težka reč pri knjižnici, ki je vsled svojih pičlih gmotnih sredstev navezana na to, da mora v prvi vrsti računati na prostovoljne darove. Vendar pa se da in mora pri tem tudi izbirati, seveda brez ozkosrčnosti. Ne sme se pozabiti, da bi se za oni denar, ki ga stane vez kakega podarjenega šunda, lahko kupilo novo, dobro delo. Da knjižnica tega ni vršila, se vidi jasno na njenem največjem oddelku, ki obsega leposlovje v nemškem jeziku. Glupe in osladne pisateljice Courths-Mahler ima knjižnica celih sedemindvajset knjig, Gotthelfa, Gottfrieda Kellera in Storma pa vsega skupaj celih — pet! Stilgebauer figurira v tej knjižnici z vsemi svojimi produkti, ki jih je napisal za snobistični berlinski Westend, velika umetnica Handel-Mazetti pa z — nobenim! I. t. d.

Bodoče izdaje tega imenika bodo morale biti urejene po strokah — izvel bi mogoče „slovenski mladinski oddenek“, ki naj ostane tak, kakoršen je danes. Vse ostale knjige pa bo treba razdeliti v dve veliki skupini: I. zabavno (leposlovje) in II. poučno (znanost). Leposlovje mora biti urejeno po jezikih, iz katerih izhaja, ne pa po jezikih, v katerih je knjiga slučajno izšla v kakem prevodu. Tako bomo pod naslovom „Rusko slovstvo“ našli poleg originalov tudi prevode v najrazličnejših jezikih. Poučni oddenek pa mora biti urejen po raznih strokah: zemljepisje, zgodovina, filozofija, astronomija, fizika i. t. d. Sestaviti tak katalog je sicer nekoliko težje, zato pa je korist od njega mnogo večja. Vodstvo knjižnice bo iz takega kataloga takoj videlo, kaj knjižnici manjka in kje jo je treba dopolniti; občinstvo pa bo v takem katalogu mnogo prej našlo to, kar v knjižnici išče. Slučaju se tako eminentna kulturna naprava, kakor je javna knjižnica, na slepo ne sme prepustiti. J. A. G.

Dr. Drag. Prohaska, Ženska lica u hrvatskoj književnosti. (Zagreb, 1916 Str. 48. Predavanje na izložbi Ive Simonovićeve i Zdenke Pexidar-Siegerove dne 26. lipnja 1916). Prohaska je svojo snov razvrstil tako-le: I. Judita in Suzana čista. II. Barokna „gospoja“. III. Romantična duša. IV. Realistična žena. V. Moderna žena. — Judita in Suzana sta ženi pesnika Marulića 16. stoletja, plod krščanske renesanse, frančiškanskega novega evangelija o krščanski radosti, nasprotne srednjeveški askezi. To je, kakor v visoki pesmi sv. pisma, „hvalospesna slast duhovna“. — Barokno „gospo“ opevajo Dubrovčani; pri njih šepeče in vzdihava strast platonično; da bo pohotnost častna in otmena, zasipava trubadur svojo „gospo“ s hvalami do zvezd. Ko se je trubadur naužil ljubavi, gre med kaludjere (menihe) ter poje pesmi ne Bogu, ne Kristusu, ampak Devici Mariji. — Ljubav romantike ni več „sladka razbloda“, „ljuveni ogenj“, vzdihanje salonskih abbéjev, ki so predno so ljubavno vzdahnili, pogledali v florilegium poeticum, v slovar z galantnimi izrazi vzdihanja. Romantiku ni kriva rožica na licu gospe, da blede, gasne in vene, on išče marveč dušo. Njegova ljubav ne potrebuje mnogo besed, solze so njeni svedoki, ne besede. To ljubav veže duševno soglasje; zato ni vezana na telo; bila je že predno sta duši bili v telesih, in bode, tudi ko duša ostavi telo. Vrazova Ljubica je izraz največje svetovne harmonije. Preradović vobče ne vidi telesnih čarov svoje drage; opeva le njeno dušo. — Realistično ženo je pogodila pred vsem ruska literatura. Žena je prav za prav vedno realistična in naturalistična, samo da pesniki te njene prirode niso hoteli videti, marveč so

iz nje gradili idol in jo najrajši gledali visoko na pijedestalu, vzvišeno nad običajno vsakdanje življenje. Realistična žena je „soprog“, t. j. sodelavka moževa, ki z možem stopa v borbo in trpi z njim ter rešuje z njim skupne naloge, najrajši (kakor ruska žena) socialne in narodne. Ruski realizem je zbudil Gjalskega in Josipa Kozarca. — Modernim hrvatskim pisateljem ne sede ženski modeli v zagorskih kurijah in slavonskih ulicah, ampak se nahajajo v zapadni dekadansi — „moderne“ žene namreč v hrvatskem življenju sploh ni. Moderna žena je plod velemesta: to je „Hekata, Medeja, velika apokaliptična grešnica, zločinka; žena, ki je nekoč bila vestalinka in svečenica, in žena, ki je najintimnejša drugarica satanu, žena, ki je rodila Spasitelja, pa tudi potegnila človeštvo v blato, gnilobo in gnusobo.“ To zagonetno zvezo svetosti in zločina prikazuje Ivo Vojnović v „Gospodji sa suncokretom“. Moderni pesnik gleda na svojo „gospo“ ertistično, kakor nekoč renesansa; ljubezen je zopet umetnost, artizem in samo kdor umeva umetnost, ume ženo. Moderni avtor ljubi stil, „stilizovano ženo“ ter beži od zakona, od dece, od meščanstva in od patriotizma v čisto estetske sfere. Lice moderne žene je kosmopolitsko; to je žena vseh vekov in kultur. Vendar je v današnji književnosti tudi še drug tip naše „južne, zdrave žene z jakimi prirodnimi instinkti“; to zastopa v hrvatski literaturi zlasti Peter Petrović. Obe te ženi moderne literature sta si kakor *ars et natura*, kakor umetnost in priroda. — Spis Prohaskov je vreden, da ga človek čita; karakterizacija zgodovinskih ženskih tipov je ostra in jasna.

Dr. Fr. I.

Paul Margueritte. Rojen leta 1860. v Alžiriji, kjer je študiral, potem je služboval v naučnem ministrstvu do leta 1887. Svojo prvo knjigo „*Mon Père*“ 1884. je posvetil spominu svojega očeta generala, padlega 1870. Mladi pisatelj se je živahno udeleževal dvojnega slovstvenega gibanja v oni dobi. Na eni strani naturalizem in realizem z Zolo in Goncourtom na čelu, na drugi simbolizem z Mallarméjem, ki je bil njegov sorodnik in je močno vplival s svojo rafinirano umetnostjo na Margueritta. V igrokazu se je poskušal uspešno, vendar pa so glavna rjegova slava mnogoštevilni romani: „*Tous Quatre*“, „*Tourmente*“ itd. Po l. 1896. je združil svojo literarno usodo z mlajšim bratom Viktorjem, ki je bil ravno ostavil armado, in se do tedaj uveljavil kot darovit pesnik. (Skozi 12 let sta se udeleževala Kastor in Poluks v slovstvu, morali, politiki, zgodovini, osobito na polju vojaškega romana. Omenjam le vestno pisano trilogijo „*Tronçons du Glaive*“, „*Braves Gens Désastre*“ iz nesrečne vojne; 1904 jo je izpolnila „*Commune*“. Zadnja leta je Pavel objavil samostojno še precej uspešnih romanov, n. pr. „*Ma grande*“, „*Jour*“ (poslednji). Bil je član Goncourtove akademije, od 1906. pa predsednik „Pisateljskega društva“. Radi rahlega zdravja se je podal sloviti romancier z mlado svojo ženo in dvem sinovoma v pokrajino Landes, kjer je umrl lani na Silvestrovo pri prijatelju J. H. Rosnyju ml.

A. D.

Naši prevodi. V kratkem dovršim prevod H. Barbusovega romana „*Le Feu*“ — „*Ogenj*“.

D.

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica šte. 6.

Nove publikacije:

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. I. Prijatelj I. zvezek, z urednikovim literarnim uvodom in komentarjem, obsega 528 strani. Vsebina prinaša mnogo novega iz mladostnih let Jurčičevega pisateljstva. Cena broš. 12 K, s poštino 70 v več.

Cvetko Golar: Rožni grm. Pesnik „Pisanega polja“ stopa s to novo zbirko nežnih, umetniško dovršenih pesmi v vrsto naših najboljših lirikov. Cena broš. knjigi 5 K, po pošti 50 v več.

Dr. Bogdan Drč: Dojenček, njega negovanje in prehrana. Praktično navodilo za vsako mater, ki hoče vzrediti zdrave in krepke otroke. Cena 3 K, s poštino 30 v več.

≡ V kratkem izide: ≡

Dostojevskega Besi, roman v štirih delih, nad 800 str. obsežen, v dovršenem prevodu Vladimira Levstika in z epilogom dr. Ivana Prijatelja, našega najboljšega poznavatelja ruske književnosti. Roman izide v dveh knjigah v novo osnovani seriji „Prevodne knjižnice“.

Stritarjeva antologija z obširnimi estetsko-literarnimi uvodi urednika dr. Ivana Prijatelja, in z izborom najboljših Stritarjevih pesnitev, deloma naši javnosti dozda še neznanih.

V zalogi je še: Milčinski, Tolovaj Mataj. Vežano K 5·20, s poštino 50 vinarjev več. — Dr. Alojzij Zalokar, Ljudsko zdravje. Cena K 3·50, s poštino 30 vinarjev več.

==== Narodna knjigarna ====

in trgovina s papirjem

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

sprejema naročila na vse tu in inozemske časopise,
revije ter vse knjige.

OMLADINA.

Novo publikacije:

DR. R. NACHTIGALL: **Južno slovansko italijansko sporno uprašanje.** Veleaktualen prispevek iz peresa strokovnjaka, ki znanstveno nepobitno dokazuje, da so se danji Italijani na južnoslovanskem Primorju **priseljenci** in nimajo nikake zveze s staroromanskimi elementi! — Cena brošuri . . . . . K 1.—.

Spominu Ivana Cankarja (1876—1918). Ob smrti našega največjega prozaista izdali njegovi prijatelji. **Delo je v prid Cankarjevemu spomeniku.** Cena . . . . . K 2.—.

MILKO BREZIGAR: **Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva.** Ta publikacija je prvo delo, ki v celoti podaja vire in možnosti bodočega razvoja na slovenskem ozemlju kraljevine SHS, bilance in zaključke, ki so danes ravnotako važni za slehernega, kakor njegovi zasebni računi. Cena . . . . . K 5.50.

Nadalje priporočamo:

ALBRECHT: **Mysteria dolorosa.** Zbirka pesmi. Vez. K 3.50.

PUGELJ: **Zakonci.** 10 novel. Broš. K 3.— . . . vez. K 3.50.

FLAUBERT: **Tri povesti.** Broš. K 2.30 . . . vez. K 3.—.

ŽUPANČIČ: **Sto ugank.** Knjiga za mladino. . . Vez. K —.90.

LE BON: **Psihologični zakoni razvoja narodov.**
Broš. . . . . K 2.50.

DR. PRIJATELJ: **Aškerčeva čitanka.** Broš. K 3.—;
na finem papirju . . . . . K 5.—.

CHESTERTON: **Četrtek.** Fantastičen roman. Broš.
K 3.— . . . . . vez. K 3.50.

Knjige se dobe po knjigarnah (cene 10% višje) ali naravnost od „OMLADINE“, Ljubljana, poštni predal 87.